

พหุลักษณะชาติพันธุ์ (Ethnic Pluralism) : มุ่งกับการปรับตัว ในเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์

ประเด็นศึกษาพหุลักษณะหรือความหลากหลายในสำนึกทางชาติพันธุ์ (Ethnic pluralism) เข้ามาเกี่ยวข้องกับการศึกษาเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ม้ง (Hmong identities) ในข้อเขียนเล่มนี้ การศึกษาของนักมานุษยวิทยาเกี่ยวกับประเด็นดังกล่าวได้มีการศึกษาวิพากษ์วิจารณ์ในหลายทาง ตามสถานการณ์ทางชาติพันธุ์ที่บุคคลต่าง ๆ ได้เข้าไปทำการศึกษา (Leach, Barth, Keyes, Moerman) แนวคิดดั้งเดิมของคำนิยามของกลุ่มชาติพันธุ์ (ethnic group) ถือว่ากลุ่มชาติพันธุ์เป็นกลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมร่วมกัน พูดภาษาเดียวกัน และเป็นสมาชิกของสังคมเดียวกัน ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์และขยายความจากนักมานุษยวิทยาต่อมา เช่น Leach (1954) ที่ได้วิเคราะห์สถานการณ์ทางชาติพันธุ์คะฉิ่นและฉานในพม่า เป็นผลให้คำนิยามของกลุ่มชาติพันธุ์เปลี่ยนแปลง และได้รับคำนิยามใหม่โดยผูกติดกับการอธิบายประเด็นเรื่อง หน่วยหรือตัวตนทางสังคม (social entities) มากกว่าหน่วยหรือตัวตนทางวัฒนธรรม (cultural traits) ประเด็นดังกล่าวส่งผลให้ คำนิยามของกลุ่มชาติพันธุ์ต้องชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างหรือขัดแย้งทางโครงสร้าง (structural opposition) ของหน่วยสังคมนั้นกับหน่วยสังคมอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน แนวคิดเช่นนี้ ได้รับการสนับสนุนเห็นด้วยและขยายการศึกษาต่อมาในนักมานุษยวิทยาต่อมา เช่น Barth ที่เสริมแนวคิดความแตกต่างหรือขัดแย้งทางโครงสร้าง ของ Leach โดยเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพรมแดนทางชาติพันธุ์ (ethnic boundaries) ซึ่งเป็นการกำหนดความแตกต่างและขอบเขตของการติดต่อระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เข้ามาสัมพันธ์กันเป็นกรอบในการศึกษา จนถึงการศึกษามากดะวันออกเฉียงเหนือของ Keyes คำนิยามของกลุ่มชาติพันธุ์ได้ถูกขยายขอบเขตออกไปโดยไม่ผูกติดกับแนวคิดเรื่องพรมแดนทางชาติพันธุ์ แต่ได้พิจารณาประเด็นเรื่องเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (ethnic identities) ว่าสามารถพิจารณาศึกษาถึง ความสามารถปรับตัวเลือกใช้เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ได้หลากหลายมากกว่าหนึ่งในสถานการณ์ที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่มีอิทธิพลทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่เหนือกว่า ดังนั้น จากแนวความคิดข้างต้นแล้ว เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ใช้ในการรวมกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองและสามารถปรับใช้เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ที่มีสำนึกหลากหลายมากกว่าหนึ่ง

การศึกษาคำนิยามของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง (Hmong Ethnic Identities) ในที่นี้ได้รวมการอธิบายคำนิยามของกลุ่มชาติพันธุ์ของนักมานุษยวิทยาดังกล่าว เพื่อมุ่งในการแสดงภาพปรากฏของสถานการณ์ทางสังคมชาติพันธุ์ในหมู่บ้าน และกับหมู่บ้านหรือองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเอาไว้ การอธิบายเช่นนี้ทำให้เราสามารถเห็นถึงภาวะความแตกต่างและขัดแย้งเชิงโครงสร้าง และการปรับตัวทาง

ความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ของม้งได้เป็นอย่างดีและสามารถแสดงสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง อันส่งผลให้ม้งมีการปรับตัว เพื่อสร้างกลวิธีเชิงการเมืองกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ

8.1 กิจกรรมและเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างม้งหมู่บ้านต่าง ๆ

ชาวม้งหมู่บ้านต่าง ๆ มีการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กันหลายทางในข้อพื้นฐานหนึ่งคือ การร่วมชาติพันธุ์เดียวกันที่แสดงออกโดยการแต่งกาย ภาษา และสำเนียงทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ร่วมกัน กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะชาวม้งที่จังหวัดเชียงใหม่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากประเทศจีนเข้าสู่ประเทศพม่าและหนีสงครามชนกลุ่มน้อย และการแสวงหาพื้นที่ทำกินเข้ามาสู่ประเทศไทย โดยเฉพาะทางภาคเหนือและกระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ เช่น แม่ฮ่องสอน เชียงราย ตาก น่าน แพร่ พะเยา ลำปาง และเชียงใหม่ ชาวม้งภูสอยเช่นกันเราสามารถสืบหาประวัติศาสตร์ได้ตั้งแต่การอพยพมาจากประเทศพม่า เข้าสู่ชายแดนอำเภอฝาง เรื่อยมาถึงการตั้งถิ่นฐานที่บ้านแม่สาใหม่หนองหอย ดอยป่าคา จนถึงหมู่บ้านภูสอย ตามลำดับ การอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ภูสอยของชาวม้งแต่ละครั้งได้แยกมาจากชาวม้งที่เคยอยู่ร่วมหมู่บ้านกันในพื้นที่ที่ชาวม้งภูสอยได้ละทิ้งมา ในขณะเดียวกันการแต่งงานระหว่างม้งต่างแซ่สกุลจะเกิดขึ้นเรื่อย ๆ ก่อนที่ชาวม้งภูสอยจะอพยพมาอยู่ที่ภูสอย จึงเป็นสิ่งที่ไม่น่าแปลกที่ชาวม้งภูสอยจะรู้จักญาติพี่น้องและเพื่อนที่อยู่ต่างหมู่บ้าน และมีการติดต่อสัมพันธ์กันอยู่ในปัจจุบัน ด้วยกิจกรรมและวิธีการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ในที่นี้ได้แบ่งประเภทกิจกรรมที่ชาวม้งต่างหมู่บ้านได้กระทำร่วมกัน ซึ่งแสดงภาพขององค์กรและวิธีการที่สามารถติดต่อสื่อสารและรับรู้ความเป็นไปต่าง ๆ ในหมู่บ้านอื่น ๆ ซึ่งเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่จะเข้าใจได้ว่า เหตุใดชาวม้งยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมีการรวมตัวภายในกลุ่มชาติพันธุ์กันอย่างเหนียวแน่น

8.1.1 ความสัมพันธ์ทางการแต่งงานระหว่างชาวม้งภูสอยกับม้งหมู่บ้านต่าง ๆ

ปัจจุบันผู้ชายชาวม้งที่ภูสอยแต่งงานกับผู้หญิงม้งต่างหมู่บ้านเป็นจำนวนมาก มีทั้งที่แต่งงานกับม้งหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ และแต่งงานกับผู้หญิงม้งในจังหวัดต่าง ๆ ที่ภาคเหนือของประเทศไทยเช่น จังหวัดตาก จังหวัดน่าน จังหวัดเชียงราย จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดแม่ฮ่องสอน และจังหวัดพิษณุโลก สาเหตุของการแต่งงานระหว่างม้งภูสอยกับม้งหมู่บ้านอื่น ๆ เกิดจากการไปเที่ยวของหนุ่มชาวม้งภูสอยตามหมู่บ้านม้งต่าง ๆ ตามคำชักชวนแนะนำของญาติพี่น้องและเพื่อนสนิทที่อยู่ต่างหมู่บ้าน ในขณะที่พื้นที่สวนลื่นจี๋ของชาวม้งภูสอย เป็นพื้นที่บริเวณเดียวกันกับที่ชาวม้งหมู่บ้านอื่นมีสวนลื่นจี๋เช่นกัน รวมทั้งการไปเที่ยวงานปีใหม่ม้งตามหมู่บ้านม้งต่าง ๆ ซึ่งมีประเพณีการโยนลูกฝาระหว่างหนุ่มสาวชาวม้ง จึงเป็นโอกาสอันดีที่ทำให้ชาวม้งภูสอยรู้จักกับหญิงชาวม้งหมู่บ้านอื่นมากขึ้นและพัฒนาไปสู่การแต่งงานกันในที่สุด

การแต่งงานเป็นจุดเริ่มจุดหนึ่งทีสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างชาวม้งหมู่บ้านต่าง ๆ ทั้งนี้เมื่อชายม้งภรรยาแต่งงานกับหญิงม้งต่างหมู่บ้านมักจะแนะนำให้ญาติพี่น้องของตนเองที่ภรรยารู้จักกับญาติพี่น้องของภรรยาที่เป็นผู้หญิงด้วย ซึ่งก็อาจจะทำให้พัฒนาไปสู่การแต่งงานได้เช่นกัน ชาวม้งภรรยาบอกว่าม้งหมู่บ้านอื่นอยากจะแต่งงานกับชายม้งที่อยู่ภรรยาจะสบาย เพราะไม่ต้องออกไปดูแลสวนลั่นจี่และทำงานหนักมากนัก ในชีวิตแต่งงานก็เพียงแต่ทำหน้าที่ดูแลค้าขายร้านค้าของสามี ผิดกับผู้หญิงม้งที่แต่งงานกับชายม้งหมู่บ้านอื่นที่ต้องทำงานหนัก เพราะมีการประกอบอาชีพด้านเดียวคือสวนลั่นจี่แต่ไม่มีร้านค้าในหมู่บ้านบนภรรยา มีโอกาสเจริญก้าวหน้าในชีวิตครอบครัว บุตรหลานที่เกิดมามีโอกาสในชีวิตที่ดีขึ้นจากการศึกษาและสัมพันธ์กับโลกภายนอก มีสายตากว้างไกลกว่าชาวม้งหมู่บ้านอื่น เพราะต้องติดต่อสัมพันธ์กับคนต่างถิ่นต่างกลุ่มชาติพันธุ์ค่อนข้างมาก มีทั้งนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยชาวต่างประเทศ มีการติดต่อสัมพันธ์และได้รับความทันสมัยจากสังคมเมืองเชียงใหม่มากกว่าชาวม้งหมู่บ้านอื่น เพราะสามารถเดินทางเข้าเมืองเชียงใหม่ได้โดยง่าย

พิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวม้งจะได้รับการบอกกล่าวถึงกันในบรรดาญาติพี่น้องที่อยู่ต่างหมู่บ้านที่มีบุตรหลานแต่งงานกัน และสามารถเดินทางเข้าไปร่วมช่วยเหลือการจัดพิธีกรรมที่หมู่บ้านของบิดามารดาของคู่สมรส ชาวครวระหว่างหมู่บ้านจึงถูกส่งผ่านถ่ายทอดถึงกันระหว่างม้งต่างหมู่บ้าน ต่างรับรู้ปัญหาและการดำเนินชีวิตในแต่ละหมู่บ้าน

8.1.2 พิธีรวมญาติ : พิธีศพ

พิธีศพที่บ้านม้งภรรยาใน ปี พ.ศ. 2540-41 มีพิธีงานศพของชาวม้ง 3 รายคือ นางเหล่า แซ่ย่าง, นายจื่อจั้ง แซ่ย่าง และนายไหวถั่ง หวังวัฒนา การประกาศข่าวการจัดงานศพของบ้านผู้ตายจะกระทำผ่านทางบอกล่าวปากต่อปากในหมู่บ้านชาวม้ง ส่งถึงกันไปตามหมู่บ้านม้งต่าง ๆ ที่มีญาติพี่น้องอยู่ในขณะเดียวกันสมาชิกในบ้านผู้ตายจะฝากข่าวกำหนดการจัดงานศพกับสถานีวิทยุกระจายเสียงภาษา ม้งเวลา 05.00 - 06.00 น. และ 18.00 - 19.00 น. ที่เป็นคลื่นวิทยุภาษา ม้งในเวลาดังกล่าวที่กระจายเสียงทั้งภาคเหนือของประเทศไทย โดยฝากเชิญชวนให้ญาติพี่น้องของผู้ตายเดินทางมาร่วมในงานศพ ในวันที่สมาชิกในบ้านของผู้ตายได้จัดไว้ให้ โดยปกติญาติพี่น้องต่างหมู่บ้านจะได้รับเชิญให้เดินทางมาร่วมงานก่อนวันฝังศพผู้ตายสองวัน ผู้จัดรายการภาษาม้งจะบอกข่าวฝากและประกาศรายชื่อชาวม้งต่างหมู่บ้านที่สมาชิกในบ้านของผู้ตายเชิญ ซึ่งมักจะเป็นญาติพี่น้องทางสายเลือด ทางการทำงาน เพื่อนสนิท และผู้อาวุโสหรือผู้มีตำแหน่งทางการปกครองที่ผู้ตายและบุตรหลานภายในบ้านรู้จักและให้ความเคารพนับถือ Nusit (1976 : 86) กล่าวว่าลูกชายและลูกสาวของผู้ตายที่อาศัยอยู่หมู่บ้านอื่นต้องมาในงานศพ สิ่งนี้แสดงให้เห็นพันธกิจทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กันในการมารวมตัวกันในงานศพของบิดามารดา พวกเขาจะแลกเปลี่ยนข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้คนและผลผลิตการประกอบอาชีพระหว่างกัน รวมทั้งถกเถียงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านต่าง ๆ Nusit (1976 : 87) ให้เหตุผลไว้ว่า สาเหตุที่

ญาติพี่น้องต่างหมู่บ้านจะได้รับการเชิญให้มาร่วมในงานศพก่อนวันฝังและต้องเก็บศพไว้ที่บ้านเป็นระยะเวลาหลายวัน (การเก็บศพไว้ที่บ้านอาจจะกินระยะเวลานานถึง 12 วัน ในรายชื่อผู้ตายที่ชราและมีบุตรหลานอาศัยอยู่ที่อื่นมาก) เนื่องจากญาติพี่น้องลูกหลานผู้ตายที่อยู่ต่างหมู่บ้านอยู่ไกล และยากแก่การเดินทางมาพิธีศพที่บ้านผู้ตาย ซึ่งต้องกินระยะเวลานานนั่นเอง

การมาถึงของบรรดาแขกและญาติพี่น้องต่างหมู่บ้านนั้น กลุ่มญาติพี่น้องแต่ละกลุ่มจะนำขวดใส่เหล้าขาวอย่างละครึ่งขวด 2 ขวด พร้อมด้วยไก่ต้ม ไช้ต้ม รมกระดาศ ที่ห้อยมากับไม้ไผ่ทางเขนและมีพวงเงินกระดาศ (กระดาศสานามาติดเป็นรูปเงินเจาะรู) เดินไปยังหน้าบ้านผู้ตายและยิงปืน 2 นัด และเจ้าของบ้านจะยิงปืน 2 นัดตอบ จากนั้นผู้ทำหน้าที่เป็นแคนมั่งและตีกลอง ก็จะเริ่มบรรเลงเพลงหน้าโลงศพต้อนรับการมาเยือนของญาติพี่น้องของผู้ตายที่อยู่ต่างหมู่บ้าน ต่อมาแขกต่างหมู่บ้านจึงมอบสิ่งให้นำมาให้แก่ หัวหน้าจัดงานศพ ลูกชายและผู้ใกล้ชิดผู้ตายก็จะทำความเคารพ (pe) แก่แขกต่างหมู่บ้านและเชิญให้รับประทานอาหาร สิ่งของต่าง ๆ รวมทั้งการเผากระดาศเงินของแขกต่างหมู่บ้านเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการส่งสิ่งของและเงินทองไปให้แก่ผู้ตายเพื่อใช้ในการเดินทางไปสู่โลกวิญญาณและอยู่ร่วมกับวิญญาณบรรพบุรุษตั้งแต่ครั้งบรรพกาล

8.1.3 ปีใหม่มั่ง

วันปีใหม่มั่ง (nyob zoo xyoo tshiab) ตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำเดือน 1 ตามระบบการนับวันเวลาแบบจันทรคติ หมู่บ้านมั่งทุกหมู่บ้านจะเริ่มทำพิธีฉลองปีใหม่ก่อนวันปีใหม่วันหนึ่ง ซึ่งเป็นการทำพิธีเรียกขวัญ (hu plig) ซึ่งเป็นการจัดพิธีสำหรับบวงสรวงให้แก่วิญญาณในครัวเรือน (household spirits/ dab qhuas) เริ่มพิธีโดยผู้ชายที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนนั้นทำการเซ่นไหว้วิญญาณ Txhiaj Meej หรือ วิญญาณที่รักษาป้องกันประตูหน้าของบ้านมิให้วิญญาณที่อยู่นอกบ้านเข้ามาในบ้านได้ ในวันนั้น หิ้งผีเล็ก ๆ ถูกจัดทำขึ้นที่ประตูหน้าบ้าน พร้อมทั้งตั้งอ่างน้ำ เหล้าข้าวโพดที่ทำการต้มก่อนปีใหม่มั่งจะมาถึง และจอกใส่เหล้าข้าวโพดสองใบ รวมทั้งไก่ต้มหนึ่งตัว หัวหน้าครัวเรือนและผู้ช่วยจะยืนอยู่ในบ้าน กล่าวขอเชิญวิญญาณต่าง ๆ เข้ามารับอาหารภายในบ้าน และขอร้องให้วิญญาณที่รักษาประตูหน้าบ้านอนุญาตให้วิญญาณต่าง ๆ เข้ามากินอาหารได้ เพื่อฉลองวันปีใหม่ และในวันนี้เป็นวันที่วิญญาณที่ปกปักษ์รักษาบ้านจะถูกส่งขึ้นสวรรค์ เพื่อฉลองปีใหม่และเชิญให้เพื่อนบ้านและแขกต่างหมู่บ้านที่มาเยี่ยมเยียนมาฉลองปีใหม่ที่บ้านโดยจัดอาหารที่ต้มจากไก่และหมูรวมทั้งเหล้าข้าวโพดไว้เลี้ยงต้อนรับ ก่อนหมดเทศกาลปีใหม่ วิญญาณต่าง ๆ ที่ปกปักษ์รักษาบ้านจะกลับมาทำหน้าที่อีกครั้งหนึ่ง

ในวันปีใหม่นี้ หิ้งบรรพบุรุษในบ้านมั่งจะถูกเปลี่ยนใหม่โดยหัวหน้าครัวเรือน ไก่จะถูกฆ่าเช่นสรวงวิญญาณบรรพบุรุษและจะจัดทำกระดาศเสาใหม่ที่หิ้งผี โดยเอาเลือดไก่สาตไปที่กระดาศเสาและติดอยู่ตรงฝาผนังที่มีหิ้งผีบรรพบุรุษติดอยู่ หลังจากนั้นสมาชิกในครอบครัวต่างจัดแจงใส่เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายมั่งชุดใหม่ที่ปักเย็บเตรียมไว้ใส่ในวันปีใหม่ เอาออกมาใส่และร่วมฉลองปีใหม่กัน กลุ่มหนุ่มสาวก็จะ

ถึงคราวเลือกคู่โดยเล่นโยนลูกผ้าระหว่างกัน กลุ่มผู้ใหญ่จะเชื่อเชิญให้แขกต่างหมู่บ้านและญาติสนิทมิตรสหายเข้ามาเลี้ยงฉลองในบ้านของตนเอง

ปีใหม่มีจะมีระยะเวลาการจัดงานประมาณห้าถึงสิบห้าวัน แล้วแต่หมู่บ้าน ซึ่งในระหว่างงานปีใหม่นั้นจะมีการกินเลี้ยงตามบ้านต่าง ๆ และการโยนลูกผ้าของหนุ่มสาวชาวม้งที่ยังไม่ได้แต่งงาน รวมทั้งการไปเที่ยวฉลองปีใหม่ที่หมู่บ้านม้งหมู่บ้านอื่น เช่นหมู่บ้านม้งที่จังหวัดเชียงใหม่ ดาก น่าน แม่ฮ่องสอน กำแพงเพชร เป็นต้น การจัดงานปีใหม่มีที่หมู่บ้านภูสอยถุกจัดขึ้นโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน และได้รับการสนับสนุนจากคณะ อปพร. กลุ่มแม่บ้านและกลุ่มหนุ่มสาว ระยะเวลาการจัดงานมีตั้งแต่วันขึ้นหนึ่งค่ำเดือนหนึ่ง ไปจนครบห้าวัน ภายในงานจะมีการแสดงบนเวที เช่น การร้องเพลงม้ง ประกอบดนตรีสมัยใหม่เช่นลูกทุ่ง สตริง จีน และการกล่าวกลอนม้ง การแสดงละครของกลุ่มในหมู่บ้าน การจ้ำวงดนตรีและนักเต้นรำจากจังหวัดเชียงใหม่มาแสดงในเวลาากลางคืน

ม้ง 12 หมู่บ้าน เป็นองค์กรหมู่บ้านม้ง 12 หมู่บ้านที่ร่วมกันจัดงานปีใหม่มี โดยผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพในแต่ละปี ซึ่งมีการจัดประชุมเลือกหมู่บ้านม้งเป็นเจ้าภาพในวันปีใหม่ มี โดยให้มีการแสดงบนเวทีและการจัดการแข่งขันกีฬาชาวตอยประเภทต่าง ๆ เช่น กีฬาตีลูกข่างประเภทเด็กและผู้ใหญ่ ทั้งนี้ในการจัดงานพิธีเปิดประเพณีปีใหม่หมู่บ้านม้งจัดให้มีการประกวดพาเหรดของหมู่บ้านต่าง ๆ ที่มาร่วมงาน รวมทั้งประกวดการแต่งกายด้วยชุดม้ง เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีชาวเขาเผ่าม้ง งานปีใหม่วันที่ 2 มกราคม 2541 หมู่บ้านขุนช่างเคี่ยนเป็นเจ้าภาพ และได้เชิญรองผู้ว่าราชการจังหวัดมาเป็นประธานในการเปิดงานครั้งนี้ด้วย ม้งใน 12 หมู่บ้านจึงได้จัดคณะนักกีฬาและขบวนเดินพาเหรดเข้าร่วมงานปีใหม่มีในหมู่บ้านม้งที่เป็นเจ้าภาพ ปีใหม่มีเครือข่าย 12 หมู่บ้านจึงเต็มไปด้วยม้งจากหมู่บ้านต่าง ๆ และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เข้ามาชมงานจากการโฆษณาของโทรทัศน์ และสื่อโฆษณาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ หนุ่มสาวม้งจากหมู่บ้านต่าง ๆ พากันมาโยนลูกผ้ากันที่หมู่บ้านเจ้าภาพจัดงานในวันนั้นด้วยเช่นเดียวกัน

เครือข่ายการจัดงานปีใหม่มีทั้ง 12 หมู่บ้าน จึงเป็นองค์กรม้งที่ถูกจัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการระหว่างหมู่บ้านม้งด้วยกันเองที่คอยประสานและติดต่อสื่อสารกัน โดยใช้การส่งจดหมายเชิญและการประชุมก่อนการจัดปีใหม่มีโดยมีตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน เข้าร่วมในการประชุมในแต่ละครั้ง ในขณะที่วันปีใหม่มีวันอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากวันที่หมู่บ้านม้งหนึ่งรับเป็นเจ้าภาพจัดงานปีใหม่มีร่วมกัน ชาวม้งจากหมู่บ้านต่าง ๆ จะเดินทางออกจากหมู่บ้านของตนเองไปเที่ยวชม โยนลูกผ้า และร่วมฉลองปีใหม่มีกับเพื่อนชาวม้งที่อยู่ต่างหมู่บ้านออกไปทั้งภายใน 12 หมู่บ้านและหมู่บ้านม้งในจังหวัดอื่น ๆ

8.1.4 เครือข่ายคณะกรรมการหมู่บ้านม้ง 12 หมู่บ้าน

การจัดประชุมร่วมกันระหว่างหมู่บ้านม้งทั้ง 12 หมู่บ้าน มีสาเหตุมาจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านม้งร่วมกันเช่น งานปีใหม่ การแข่งกีฬาเชื่อมความสัมพันธ์ของกลุ่มหนุ่มสาว การจัดตั้ง

องค์กรฝึกอบรมอาชีพหัตถกรรมผ้าของกลุ่มแม่บ้านม้ง การติดต่อร่วมมือระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้าน ในหมู่บ้านต่าง ๆ เป็นการประสานงานการทำงานระหว่างกัน ในทุก 3 เดือนหมู่บ้านม้งหนึ่งแห่งจะรับเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมเครือข่ายหมู่บ้านม้งทั้ง 12 แห่ง และคิดหากิจกรรมที่ให้สมาชิกในหมู่บ้านมีกิจกรรมร่วมกัน การดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้านต่าง ๆ จะส่งตัวแทนเข้าร่วมในการประชุมทุกครั้ง ซึ่งมักจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านบางคน และนำผลการประชุมและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากที่ประชุมเครือข่ายหมู่บ้านเข้ามาบอกแก่คณะกรรมการหมู่บ้านให้ดำเนินการต่อไป การประชุมเครือข่าย 12 หมู่บ้านม้งมิได้มีประธานโดยตำแหน่ง แต่ผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านที่เป็นเจ้าภาพจัดการประชุม จะเป็นผู้ดำเนินการประชุม นอกจากนั้น การเสนอปัญหาแต่ละหมู่บ้าน ได้มีการอภิปรายร่วมมือ เพื่อแก้ไขร่วมกันระหว่าง 12 หมู่บ้าน การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างชาวม้งที่เป็นคณะกรรมการในหมู่บ้านต่าง ๆ ทำให้ชาวม้งรับรู้ความเป็นไปในด้านการบริหาร การปกครอง และการเมืองภายในหมู่บ้านม้งที่อื่น ๆ และนำมาประยุกต์ดัดแปลงใช้กับหมู่บ้านของตนเอง เช่น หมู่บ้านม้งภูสวดยได้ดัดแปลงกฎระเบียบการปกครองของหมู่บ้านหนองหอย นำมาเขียนเป็นกฎระเบียบการปกครองของหมู่บ้านม้งภูสวดยเพื่อมาบังคับใช้กับสมาชิกในหมู่บ้านด้วย

8.2 สำนึกเกี่ยวกับลักษณะทางชาติพันธุ์ของชาวม้ง

กล่าวได้ว่า ถึงแม้รูปลักษณะทางชาติพันธุ์ของชาวม้งในปัจจุบันที่เขายึดถืออยู่ จะมีลักษณะไม่แน่นอน แต่ภายในกลุ่มชาวม้งด้วยกันเองยังคงมีปัจจัยหลายอย่างที่ยังคงลักษณะความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเดียวกันไว้ได้ในระดับพื้นฐาน แม้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเองจะมีลักษณะของรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มสาขา (ม้งขาวและม้งน้ำเงิน) ต่างตระกูล และตระกูลย่อย (sub clan) แต่ชาวม้งไม่ได้ให้ความสำคัญในความแตกต่างดังกล่าว จากการขยายประสบการณ์ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่กว้างกว่า ทำให้ความเป็นม้งเด่นชัดขึ้น ดังที่ G.W. Skinner กล่าวไว้ว่า “ความสำนึกในชาติพันธุ์จะมีมากขึ้น เมื่อมีการติดต่อระหว่างชาติพันธุ์และความรักดีต่อชาติพันธุ์ของตนจะปรากฏออกมาเด่นชัด ก็ต่อเมื่อสมาชิกของกลุ่มต่างสำนึกในผลประโยชน์ของตน เมื่อเผชิญหน้ากับคนกลุ่มอื่น” (Skinner 1549 อ้างใน สุเทพ สุนทรภักซ์) แต่มิได้หมายความว่าชาวม้งจะมีสำนึกในลักษณะเดียวเท่านั้น แต่สำนึกจะหลากหลายมากขึ้น เมื่อชาวม้งได้รับความสัมพันธ์ทางสังคมไทยในบริบทของสังคมไทย เช่น ความทันสมัย ฯลฯ ทำให้ชาวม้งมีความยึดหยุ่นในการเลือกใช้สำนึกทางชาติพันธุ์ของตนเองได้มากกว่าสำนึกของการเป็นชาวม้งเท่านั้น

8.2.1 เอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์กับความแตกต่างรายละเอียดทางวัฒนธรรมภายในกลุ่มชาวม้ง

ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ถึงแม้จะมีความแตกต่างกันในรายละเอียดของพิธีกรรมระหว่างม้งสายตระกูลต่าง ๆ หรือม้งที่ต่างสายตระกูลย่อย (sub-clan) และม้งต่างสาขา (ม้งน้ำเงินและม้งขาว) (ความ

แตกต่างกันี่ดูจากงานศึกษาของนักมานุษยวิทยา เช่น ซูพินิจ เกษมณี มปท.) นอกจากความแตกต่างดังกล่าวแล้ว ทางด้านสำเนียงภาษา ชาวม้งในภูสว่ยก็รู้สึกถึงความแตกต่างทางสำเนียงของภาษาม้งในหมู่บ้านของตนเอง ซึ่งเป็นม้งนำเงินกับม้งหมู่บ้านอื่นที่เป็นม้งขาว โดยถ้าให้คนไทย/คนเมืองหัดพูดภาษาม้งนำเงินจะพูดยากกว่าให้คนไทย/คนเมืองหัดภาษาม้งขาว ทั้งนี้เพราะภาษาม้งนำเงินของตนเองมีการออกเสียงที่ยาก และมีในเสียงภาษาไทยค่อนข้างน้อย แต่จะง่ายต่อชาวต่างประเทศ เช่น ชาวอเมริกา ชาวอังกฤษ ที่สามารถออกเสียงสำเนียงภาษาม้งนำเงินได้ชัดเจนและง่าย เพราะเสียงภาษาม้งนำเงินมีเสียงที่คล้ายการออกเสียงในภาษาอังกฤษ ในขณะที่ภาษาม้งขาวนั้น คนไทย/คนเมืองจะออกเสียงและหัดง่ายกว่าภาษาม้งนำเงิน เพราะมีการออกเสียงที่คล้ายคลึงกันกับการออกเสียงในภาษาไทยมากกว่า

กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในหมู่บ้านภูสว่ย ยังมีความแตกต่างทางด้านพิธีกรรมในแต่ละกลุ่มตระกูลด้วยกัน ชาวม้งในแต่ละกลุ่มตระกูลจะทราบว่า พิธีกรรมในกลุ่มตระกูลของตนเอง มีความแตกต่างจากแซ่ตระกูลอื่นไปบ้างเล็กน้อย (ในกรณีนี้ยกเว้น กลุ่มม้งวางห้วงวัฒนาที่หันมานับถือศาสนาพุทธ และม้งคริสต์) ในขณะเดียวกัน ชาวม้งในภูสว่ยมักจะอธิบายและรับรู้ถึงความแตกต่างของพิธีกรรมในหมู่บ้านของตนเองกับหมู่บ้านม้งอื่น ๆ ว่า พิธีกรรมส่วนใหญ่ในหมู่บ้านภูสว่ยลดรายละเอียด ขั้นตอน และความเคร่งครัดต่าง ๆ ลงไปบ้าง ทั้งนี้เป็นเพราะหมู่บ้านภูสว่ยนั้นปัจจุบันเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ซึ่งชาวม้งในหมู่บ้านมักจะใช้เวลาไปกับการค้าขายและดูแลสวนล้นจี่มาก จึงต้องตัดขั้นตอน รายละเอียดและความเคร่งครัดในพิธีกรรมต่าง ๆ ลงไปเพื่อความสะดวกรวดเร็ว

การเห็นความแตกต่างดังกล่าว มิได้มีความหมายมากไปกว่าความแตกต่างกันในรายละเอียดของพิธีกรรมในสายตระกูลต่าง ๆ และระหว่างหมู่บ้านม้งด้วยกัน สิ่งที่สำคัญที่เข้ามาแทนที่ในความแตกต่างที่มีอยู่ เกิดขึ้นเมื่อชาวม้งในภูสว่ยได้รับประสบการณ์ความสัมพันธ์กับชาติพันธุ์อื่น ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ กันมากยิ่งขึ้น เช่น มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ มาอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน มีบุคคลภายนอกทั้งจากนักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ราชการเข้ามาในหมู่บ้าน รวมทั้งการที่ชาวม้งไปติดต่อสัมพันธ์กับสถานที่ภายนอกในด้านการติดต่อราชการ และโดยเฉพาะการค้าขาย ทำให้เกิดความสำนึกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ

ในช่วงเวลาที่ผู้เขียนทำการศึกษาวิจัยที่หมู่บ้านอยู่ ปรากฏว่า มีกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ นอกจากม้งเข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านเป็นจำนวนมากขึ้น ด้วยการเป็นหมู่บ้านที่อยู่ใกล้กับตัวเมืองเชียงใหม่มากที่สุด และมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้าขายที่มีความสัมพันธ์ และพึ่งพิงกับเมืองเชียงใหม่มากที่สุด ดังที่ Culas ได้กล่าวไว้ (1994 : 23) มีชาวม้งที่หมู่บ้านนี้หลายคนเข้ามาทำการค้าขายสินค้าประเภทพื้นเมือง เช่น ตุ๊กตาเรซิน ผ้าพื้นเมือง และเครื่องประดับเงิน เหยี่ยวตราต่าง ๆ ที่ตลาดไนท์บาร์ชา ตลาดวโรรสในตัวเมืองเชียงใหม่ ออกเดินทางจากภูสว่ยในเวลาเย็นและกลับมาที่หมู่บ้านในเวลาเที่ยงคืนเมื่อตลาดไนท์บาร์ชาปิด ม้งบางคนเดินทางไปค้าขายที่ตลาดจตุจักร กรุงเทพมหานครด้วย โดยเดินทางไปกับรถตู้ที่มี

เจ้าของเป็นม้ง พร้อม ๆ กับผู้ค้าขายที่เป็นม้งด้วยกันเองในคืนวันศุกร์ไปที่จตุจักร และกลับรถตู้ในคืนวันอาทิตย์ทุกสัปดาห์

ระยะทางจากหมู่บ้านภูสว่ยไปตัวเมืองเชียงใหม่ เป็นระยะทางที่ใกล้เพียง 20 กิโลเมตร อีกทั้งมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น คนไทย/คนเมือง เข้ามาค้าขายในหมู่บ้าน และมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมากมายหลายตาเข้ามาเที่ยวชมหมู่บ้านอยู่มิได้ขาด ทำให้อิทธิพลด้านเศรษฐกิจการค้าขายเป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมมากในภูสว่ย จนมีม้งบางคนขยายธุรกิจของตนเองลงมาอยู่ที่ตัวเมืองเชียงใหม่ด้วยเช่นกัน

แต่ถึงแม้กิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้าของชาวม้งที่เข้ามามีความสัมพันธ์กับเมืองและคนพื้นราบมากยิ่งขึ้น ชาวม้งก็ยังคงมีความรู้สึกอยู่ว่า คนไทย/คนเมืองทั้งที่อยู่ในเมืองเชียงใหม่ และที่กรุงเทพฯ ดูถูกตนว่าเป็นคนป่าคนดอยที่ไม่มีการศึกษา พฤติกรรมการปฏิบัติตัวและการพูดจาภาษาไทย/เมืองของชาวม้ง ก็ยังไม่ชัดและไม่เป็นที่ยอมรับ คำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ม้งของคนไทย/คนเมือง ก็ยังคงเรียกชาวม้งว่าเป็น “แม้ว” อยู่ ซึ่งถึงแม้ว่าเป็นคำที่รับมาจากการเรียกชื่อม้งของกลุ่มคนจีนในแผ่นดินใหญ่โดยเป็นการเรียกในลักษณะเหยียดหยามคำว่า “แม้ว” “เมี้ยว” และ “หมาน” หมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่ชาวจีน (ซูพินิจ เกษมณี มปท : 5) แต่คนไทย/คนเมืองน้อยคนนักที่จะเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ม้งได้อย่างถูกต้องและคิดว่าคำว่า “แม้ว” เป็นชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งจริง ๆ อีกทั้งเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ม้งอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ก็ยังคงมีฐานะเป็นเพียงพลเมืองชั้นสองของประเทศ และรู้จักกันในฐานะเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งในประเทศไทย

กลุ่มคนไทย/คนเมืองที่เข้ามาอาศัยและทำการค้าขายเพื่อการท่องเที่ยวในหมู่บ้านภูสว่ย ยังคงเรียกคนม้งว่า “แม้ว” ชาวม้งที่ลงมาค้าขายนอกหมู่บ้านรู้สึกว่ สถานที่ภายนอกหมู่บ้านไม่ปลอดภัยและไม่เป็นมิตร คำกล่าวของชาวม้งบางคนเข้ามาทำการค้าขายนอกหมู่บ้านเช่น “อยู่บ้านเฮาสบายใจกว่าจะได้กะได้ กินเหล้าแค่วันก็ยังมีปัญหา แต่ถ้าไปกินเหล้านอกบ้านแล้วอู้บางอย่าง ก็รู้อู้อ่าจะไปผิดหูสู่เขาหรือเปล่า เดี่ยวจะเกิดเรื่องเสีย” ความรู้สึกของชาวม้งภูสว่ยยังคงถือว่าตัวเองมี ฝับรรพบุรุษ คุ่มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเมื่ออยู่ในหมู่บ้าน การเดินทางมาค้าขายที่ตลาดไนท์บาร์ชา หรือสวนจตุจักรของชาวม้ง มักจะเดินทางกันเป็นกลุ่มก้อน หรือเป็นเวลาเดียวกัน เช่นการเดินทางไปขายของที่ไนท์บาร์ชา ชาวม้งจะออกเดินทางในช่วงเวลาประมาณ 17.00 น. อย่างพร้อมเพรียง ในเวลาดังกล่าว เราจะเห็นว่าม็รถกระบะที่ชนสินค้าและญาติพี่น้องของกลุ่มชาวม้ง แล่นออกจากตัวหมู่บ้านไปเป็นระยะ ๆ และจะกลับมาที่หมู่บ้านในเวลาเที่ยงคืนพร้อม ๆ กัน ซึ่งเราจะได้ยินเสียงเครื่องยนตร์รถกระบะวิ่งเข้ามาในหมู่บ้านหลายคัน และเป็นเวลานาน ในขณะที่ชาวม้งที่เดินทางมาขายของที่ตลาดจตุจักรในวันเสาร์ อาทิตย์ ถ้าไม่นั่งรถตู้มาด้วยกัน ก็จะนัดแนะไปกลับโดยรถทัวร์ที่สถานีขนส่งหมอชิตพร้อม ๆ กัน อีกทั้งเมื่อพิจารณาถึงสถานที่ค้าขายในตลาดไนท์บาร์ชา หรือตลาดจตุจักรจะพบว่า มีร้านค้าของชาวม้ง ไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านภูสว่ยหรือหมู่บ้านม้งอื่น ๆ ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน หรืออาจจะอยู่

รวมกลุ่มกับชาวเขาเผ่าอื่น ๆ ด้วย ปรากฏการณ์เหล่านี้เป็นความพยายามรวมกลุ่มกันเมื่อออกนอกหมู่บ้าน ชาวม้งตระหนักดีว่าความแตกต่างในลักษณะทางวัฒนธรรมบางอย่างของม้งแซ่สกุลต่าง ๆ หรือม้งต่างสาขาไม่ว่าจะเป็นในหมู่บ้านหรือต่างหมู่บ้านจะไม่ค่อยมีความสำคัญ แต่พวกเขาต่างมีสำนึกทางชาติพันธุ์ร่วมความรู้สึกกันกับคนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นม้งเพื่อสร้างความปลอดภัยและอบอุ่นใจเมื่อต้องมีธุระหรือทำกิจกรรมที่จำเป็นนอกหมู่บ้าน และบางครั้งความรู้สึกถูกขยายไปถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่เป็น “ชาวไทยภูเขา” เหมือนกัน เช่น ชาวลีซอ ชาวเย้า ในการตั้งสถานที่ค้าขายอยู่ในบริเวณใกล้ ๆ กัน เพราะแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์รับรู้ถึงการเป็น “ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย” ที่ได้รับและเผชิญอยู่ร่วมกัน

จะเห็นได้ว่า ชาวม้งจะตระหนักถึงความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเอง เมื่ออยู่นอกหมู่บ้านของตน ชาวม้งจากหมู่บ้านต่าง ๆ ที่เข้ามาทำการค้าที่ตัวเมืองเชียงใหม่ ก็มักจะหาสมัครพรรคพวกหรือไปใกล้ชิดกับบุคคลที่เป็นม้งด้วยกัน ถึงแม้จะต่างหมู่บ้าน ต่างแซ่ตระกูล หรือต่างสาขา ความแตกต่างเหล่านี้ หายไปเมื่อชาวม้งทราบดีหาความเป็น “คนม้ง” ด้วยกันเข้ามาทดแทน ถึงแม้จะอยู่กันต่างที่ต่างทาง แม้กระทั่งชาวเขาเผ่าอื่น ๆ ก็มักจะมีการสนทนารวมกลุ่มร้านค้าอยู่ใกล้ ๆ กันและช่วยเหลือในการขายสินค้า ดูแลร้านให้กันเมื่อบางคนติดธุระมิสามารถอยู่ขายสินค้าในร้านได้

ประสบการณ์อีกลักษณะหนึ่ง ที่ช่วยขยายความรู้สึกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันของชาวม้งออกไปไกลกว่าขอบเขตของหมู่บ้านคือ การกระจายเสียงของสถานีวิทยุในตัวเมืองเชียงใหม่ ช่วงที่มีการกระจายเสียงเป็นภาษาชาวเขาต่าง ๆ ชาวม้งในหมู่บ้านมักจะเปิดเครื่องรับวิทยุเพื่อฟังรายการต่าง ๆ ทางสถานีที่พากย์เป็นภาษาม้งในเวลา 05.00 - 06.00 น. และในอีกช่วงหนึ่งคือ 18.00 - 19.00 น. เพื่อรับฟังข่าวสารบ้านเมืองของประเทศ ข่าวสารของชาวม้งในประเทศไทยและชาวผากจากบรรดาญาติพี่น้องชาวม้งที่อยู่หมู่บ้านอื่น รวมทั้งยังได้รับฟังเพลงและกลอนม้ง ชาวม้งต่างทราบดีว่า ชาวม้งโดยทั่วไปที่อยู่หมู่บ้าน หรือจังหวัดอื่นต่างก็จะเปิดวิทยุรับฟังรายการภาษาม้งในช่วงเวลาดังกล่าวด้วย การติดต่อสื่อสารระหว่างชาวม้งต่างหมู่บ้านโดยใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงภาษาม้งทำให้การรับรู้เรื่องราวความเป็นไปของพี่น้องชาวม้งด้วยกัน ทั้งในด้านปัญหาในหมู่บ้านม้งต่าง ๆ การจัดพิธีกรรมของแต่ละหมู่บ้าน เช่น พิธีศพ มักจะได้รับการประกาศเป็นภาษาม้งเพื่อแจ้งข่าวการตายของม้งที่มีญาติพี่น้องอยู่หมู่บ้านอื่น และเชิญให้มาร่วมในพิธีศพของผู้ตาย การกระจายเสียงจากสถานีวิทยุเป็นภาษาม้ง ได้สร้างเครือข่ายการรับรู้และติดต่อสื่อสารร่วมกันระหว่างชาวม้งที่อยู่ต่างหมู่บ้านและที่อยู่จังหวัดต่าง ๆ กันให้รับรู้การมีวัฒนธรรม ภาษา ประเพณี และเครือข่ายญาติพี่น้องเป็นหนึ่งเดียว

นักร้องชาวม้งต่าง ๆ จากจังหวัดตากโดยเฉพาะ จำหมี แซ่เซ็ง และภาพยนตร์ม้งที่ถ่ายทำโดยชาวม้งที่อยู่ในประเทศไทยและของม้งที่อยู่ในอเมริกา เป็นอีกประสบการณ์หนึ่งที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกในรูปลักษณะทางชาติพันธุ์ของตนเอง ตลับเทปเพลงชุดของนักร้องสาวชาวม้ง มักจะได้รับความนิยมและหาซื้อกันในหมู่ชาวม้งทั่วไป โดยเฉพาะสาวม้งวัยรุ่น และในบางโอกาสได้เชิญนักร้องชาวม้งขึ้นมาปรากฏตัวและร้องเพลงในงานเทศกาลต่าง ๆ เช่น ปีใหม่ม้ง ในขณะที่ภาพยนตร์ม้งมักจะมีผู้มีฐานะดีซื้อ

เก็บเอาไว้ และนำมาฉายทางวีดิทัศน์ให้ชาวเมืองบ้านได้ชมกันตามโอกาสต่าง ๆ เช่น งานศพ ซึ่งจะฉายกันในตอนกลางคืน และถึงแม้ว่าเพลงม้งและภาพยนตร์ที่ได้รับชมรับฟังจะเป็นภาษาเมืองขาว แต่ชาวเมืองที่ภูสอยซึ่งเป็นเมืองนำเงินเห็นความแตกต่างเพียงเล็กน้อยทางด้านสำเนียง และมีใช้สิ่งสำคัญเพราะความรู้สึกว่ามีเพลงและภาพยนตร์ที่เป็นภาษาเมืองที่ผลิตโดยชาวเมืองที่อยู่ในประเทศไทยและชาวเมืองที่อยู่ในประเทศอเมริกา ที่สามารถทำการผลิตทุกขั้นตอนในการทำภาพยนตร์ ตั้งแต่การเขียนบทภาพยนตร์ การหาสถานที่ถ่ายทำ การเตรียมอุปกรณ์ในการถ่ายทำ การหาทีมงานที่เป็นชาวเมือง ทั้งผู้กำกับ ผู้อำนวยการผลิต ช่างกล้อง ผู้แสดงภาพยนตร์ ผู้ช่วย การตัดต่อ บันทึกเสียงและผลิตรายการออกมาเป็นม้วนวีดิทัศน์ล้วนเป็นสิ่งที่ชาวเมืองในภูสอยภูมิใจและเกิดความสำนึกในลักษณะทางชาติพันธุ์ในกลุ่มชาวเมืองทั้งสิ้น ในหมู่บ้านภูสอย ชาวเมืองที่ชื่อนายโบบังต้า เล่าว่า เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านการบันเทิงสมัยใหม่ มากเช่นกัน สามารถเล่นดนตรีได้หลายประเภท ทั้งกีตาร์ เม้าท์ออร์แกน คีย์บอร์ด ซอ และเป็นผู้เฝ้าหาความรู้ในเทคนิคการถ่ายภาพและภาพยนตร์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ ในขณะที่เดียวกันกับที่นายโบบังต้าเป็นผู้รู้ภาษาเขียนเมืองในแบบอักษรโรมันไนซ์ (RPA : Ramanized Popular Alphabet) ที่ได้เรียนรู้จากสมาคมคริสตจักรที่สร้างอักษรเมืองขึ้นจากอักษรภาษาอังกฤษทำให้ได้รู้จักกับชาวเมืองที่อยู่ในประเทศอเมริกา และยังติดต่อกันอยู่เสมอ จนกระทั่งได้ตกลงจะผลิตภาพยนตร์เมืองร่วมกัน โดยชาวเมืองอเมริกาเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณและจัดหาทีมงานในการถ่ายทำภาพยนตร์ ส่วนนาย โบบังต้าเป็นผู้ติดต่อหาผู้แสดง สอนให้ผู้แสดงท่องบทในภาษาเมืองและยังเป็นผู้ช่วยผู้ถ่ายภาพยนตร์

ภาพยนตร์ที่ได้รับการบันทึกจะถูกนำไปเผยแพร่ในหมู่ชาวเมืองอเมริกันที่ทำการติดต่อจนสำเร็จและขายในหมู่ชาวเมืองที่ประเทศอเมริกา บางส่วนได้ถูกส่งมาให้นายโบบังต้าเก็บไว้เพื่อทำการฉายวีดิทัศน์ เพื่อการบันเทิงให้แก่ชาวเมืองในหมู่บ้านต่อไป ประสบการณ์ที่ชาวเมืองทราบถึงที่มาของการผลิตภาพยนตร์เมืองโดยรับรู้เป็นฝีมือของชาวเมืองด้วยกัน และยังเผยแพร่ไปสู่ชาวเมืองที่อเมริกา จึงถูกขยายความสำนึกทางชาติพันธุ์ที่มีร่วมกันระหว่างเมืองในประเทศไทยกับเมืองในอเมริกาด้วยในแง่มุมมองที่ชาวเมืองภูสอยรับรู้ ว่า ภาพยนตร์เมืองที่ตนเองกำลังรับชมอยู่นั้น ชาวเมืองในอเมริกาก็ได้รับชมเช่นเดียวกัน

ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์เมือง เป็นสิ่งที่ชาวเมืองโดยทั่วไปมีอาจลิ้มเล่นได้ โดยอาศัยการอบรมสั่งสอน และบอกเล่าจากชาวเมืองรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง การอพยพหลบภัยและหนีการรุกรานจากชาวจีนในประเทศจีนตั้งแต่สมัยอดีต ยังคงได้รับการบอกเล่า และกล่าวถึงกันอยู่เป็นระยะ ๆ ทั้งในการทำพิธีบอกทางแกวัญญานผู้ตาย (qhuab ke) เพื่อให้กลับไปอยู่กับบรรพบุรุษชาวเมืองในประเทศจีน การเดินทางของวิญญาณผู้ตายอันแสนไกล ได้ผ่านการบอกทางไปของผู้ทำพิธีไปยังสถานที่ต่าง ๆ ที่ต้องมีการข้ามน้ำ และภูเขาดัง ๆ มากมายจนกว่าจะไปถึงที่ ๆ วิญญาณบรรพบุรุษของผู้ตายได้รวมกันอยู่ หรือจากการที่ชาวเมืองบางคนได้รับประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ผ่านการอ่านบันทึกและการศึกษาของนักวิชาการที่เขียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชาวเมืองในอดีต สิ่งเหล่านี้ทำให้การรับรู้ในประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ มีมั่งที่ทำให้สำนึกร่วมกันในลักษณะทางชาติพันธุ์ของตนเอง ที่มี

ความแตกต่างไปจากชาวจีน จนเมื่อประวัติศาสตร์การอพยพดำเนินเข้ามาถึงประเทศไทย ชาวม้งก็ยังคงสำนึกอยู่เสมอว่า กลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองมีลักษณะทางชาติพันธุ์ที่เฉพาะ และยังคงแตกต่างไปจากคนไทย/คนเมือง ซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ

ลักษณะที่ชาวม้งบ้านภูสอยมืออยู่ร่วมกับประชากรชาวม้งในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นม้งขาวหรือม้งน้ำเงิน ถูกรวมอยู่ในคำว่า ม้ง (Hmoob) ซึ่งใช้หมายถึงลักษณะทางชาติพันธุ์ แม้คำว่าม้งเป็นคำทั่วไปที่ชาวม้งมักจะเรียกตัวเองและเรียกม้งคนอื่น ๆ แต่เป็นคำที่คนไทย/คนเมืองยังมีค้อยเป็นที่รู้จักมากนัก เพราะคนไทย/คนเมือง มักจะเรียกกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มนี้ว่า “แม้ว” ในความหมายที่มีลักษณะทางชาติพันธุ์แตกต่างไปจากคนไทยซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่บนภูเขา แต่คนม้งยังคงเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองในภาษาม้งอยู่อย่างเดิมคือ “ม้ง” อันเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีสำนึกในลักษณะที่แตกต่างและเป็นเฉพาะแตกต่างไปจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยเฉพาะคนไทย/คนเมือง โดยได้รับความสำนึกในลักษณะทางชาติพันธุ์จากประสบการณ์ที่หมู่บ้านของตนเองอยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่ และมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจการค้าที่สัมพันธ์กับตัวเมืองเชียงใหม่ค่อนข้างสูง รวมทั้งจากการที่ได้ฟังการกระจายเสียงทางสถานีวิทยุเป็นภาษาม้ง การมีภาพยนตร์และนักร้องที่เป็นชาวม้ง รวมทั้งสำนึกทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาร่วมกัน ชาวม้งต่าง ๆ ในประเทศไทยจึงได้ตระหนักถึงลักษณะทางชาติพันธุ์ร่วมกันโดยกระจายไปทั่วหมู่บ้านม้งในจังหวัดต่าง ๆ มิว่าจะเป็นชาวม้งขาวหรือชาวม้งน้ำเงิน

ความสำนึกในลักษณะทางชาติพันธุ์ของชาวม้งถูกขยายเพิ่มเติมจากประสบการณ์ที่เกิดจากทัศนคติและปฏิกริยาระหว่างม้งกับหน่วยงานของราชการ เช่น เหตุการณ์การปราบปรามยาเสพติดที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ของหน่วยงานฝ่ายป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของกรมตำรวจในเดือนพฤษภาคมถึงสิงหาคม 2541 (ผู้จัดการรายวัน 2541 : 13) ตั้งแต่วันที่ 11 เมษายน 2541 เวลา 06.00 น. เจ้าหน้าที่ตำรวจนำหมายศาลไปตรวจค้นยาบ้าที่บ้านของ หยาดั่ว แซ่หว่าง บ้านเลขที่ 17 บ้านรวมไทยพัฒนา 5 หมู่ที่ 9 ผลการตรวจค้นไม่พบยาบ้า แต่พบกะเหรี่ยงช่างไม้ 2 คน จึงถูกรีดเงินไปจำนวน 40,000 บาท ในวันที่ 13 เมษายน และเดือนพฤษภาคม 2541 เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดเดิมได้ไปตรวจค้นยาบ้าที่บ้านของนายยง แซ่เฮ้อ และบ้านนายมัว แซ่ซัง ไม่พบยาเสพติด แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจพบกระดาศีสีดำ แล้วบอกว่าเป็นกระดาศีห่อฝิ่น จึงถูกรีดเงินไปคนละ 50,000 บาท ในวันที่ 16 เมษายน นายเส็ง แซ่หว่าง หมู่ที่ 9 ได้ไปเก็บหาไม้พินมาทำการหุงต้มใส่มาในรถยนต์ปิกอัพ ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจชุดเดิมรีดเงินไปอีกจำนวน 10,000 บาท โดยกล่าวหาว่าเป็นไม้เถื่อน เดือนพฤษภาคม 2541 เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ตรวจพบกระดาศีสีดำคล้ายฝิ่นที่บ้านของนางป่า แซ่เฮ้อ เลขที่ 97 บ้าน 5 หมู่ที่ 9 ถูกรีดเงินไปจำนวน 50,000 บาท ในวันที่ 10 พฤษภาคม 2541 เจ้าหน้าที่ตำรวจไปตรวจค้นที่บ้านนายเหลื่อ เซ็ด สวรรค์ พบปืนสั้น ตำรวจยึดปืนและรีดเอาเงิน 150,000 บาท เดือนมิถุนายน 2541 เจ้าหน้าที่ตำรวจชุดเดิมไปตรวจค้นยาบ้าบ้านของนายหลัง แซ่มี บ้านเลขที่ 319 บ้าน 5 หมู่ที่ 9 ไม่พบยาบ้า แต่พบไม้แปรรูป 80 แผ่น จึงถูกรีดเงินไปจำนวน 75,000 บาท (ผู้จัดการรายวัน 5 ส.ค. 2541 : 14) เหตุการณ์

เหล่านี้ชาวม้งกุสวยได้รับรู้ทางโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะการติดต่อสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในพิธีกรรมต่าง ๆ และเทศกาลปีใหม่ระหว่างชาวม้งที่อำเภอพบพระ ได้บอกกล่าวเหตุการณ์ไปถึงชาวม้งกุสวย ชาวม้งมักจะรู้สึกว่าการกระทำอย่างไม่เป็นธรรม เกิดความคับแค้นใจที่ถูกกริดไถและเรียกร้องเงินทอง ส่วนเจ้าหน้าที่ตำรวจมองว่าชาวม้งร่ำรวย มีฐานะดีก็เพราะค้าขายยาเสพติด ดังนั้นจึงหาหนทางปราบปรามดังเหตุการณ์ข้างต้น (ผู้จัดการรายวัน 4 ส.ค. 2541 : 13) จนกระทั่งถึงเหตุการณ์ระหว่างชาวม้งกับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่รุนแรงที่สุด เมื่อเวลาประมาณ 4 ทุ่มของวันที่ 16 กรกฎาคม 2541 ชาวม้งจากหมู่บ้านรวมไทย 96 จำนวน 3 คน นั่งรถยนต์กลับจากการทำธุระที่กรุงเทพฯ มาถึงด่านตรวจของสภอ. พบพระ ตำรวจค้นพบยาบ้าในรถจำนวน 6 เม็ด ชาวม้ง 2 คนในรถยนต์ยอมรับว่า เขาทั้งสองเป็นเจ้าของและเสพยาบ้า แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ยอมปล่อยตัวชาวม้งอีกคนที่ไม่เกี่ยวข้อง และสั่งคนไปบอกญาติของชาวม้งคนดังกล่าว ให้นำเงินสด 1 แสนบาทมาไถ่ตัว พร้อมทั้งนำชาวม้งรายนั้นไปกักไว้ในป้อมตำรวจ เพื่อรอเงินค่าไถ่ เมื่อชาวม้งรู้ว่าตำรวจไถ่เงินอีก จึงชักชวนกันยกขบวนมาประท้วงเจ้าหน้าที่ตำรวจที่บริเวณป้อมตำรวจสถานีย่อยดอนเจดีย์ จนเกิดการชุลมุนและปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจขึ้น หลังจากนั้นชาวม้งทั้ง 135 คน ถูกตำรวจจับตัว จนถึงเวลาประมาณ 04.00 น. ของวันที่ 17 กรกฎาคม เจ้าหน้าที่จึงนำตัวชาวบ้านไปควบคุมที่โรงพักแม่สอด ก่อนจะส่งเข้าเรือนจำเพื่อฝากขังที่เรือนจำ อำเภอแม่สอด (ผู้จัดการรายวัน 4 ส.ค. 2541 : 13)

เหตุการณ์ดังกล่าวปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ว่า หมู่บ้านม้งที่อำเภอพบพระเป็นแหล่งค้ายาบ้า เป็นแหล่งซุ่มสุมกำลังและอาวุธ ภาพลักษณ์ของชาวม้งตกเป็นจำเลยของสังคมในสายตาของชาวไทยว่า “ชาวม้งค้ายาบ้า” การให้ข่าวของเจ้าหน้าที่ตำรวจระดับสูงก็มักจะเสนอทัศนะความไม่ไว้ใจในความร่ำรวยของชาวม้งที่มีเงินมากมาย เมื่อเห็นภาพชาวม้งนั่งนับเงินเป็นแบงค์ 500 จำนวนมากมาย และมีบ้านหลังใหญ่โต จึงมีข้อสมมติฐานเบื้องต้นว่าความร่ำรวยดังกล่าวล้วนเป็นเงินที่มาจากการค้ายาบ้า (ผู้จัดการรายวัน 5 ส.ค. 2541 : 14) ในขณะที่ในบริเวณอำเภอพบพระก็มีการแจกใบปลิวโจมตีชาวม้งในอำเภอพบพระ

“ตื่นเถิดชาวไทย แผ่นดินไทยเป็นของเราทุกคน ต้องช่วยกันต่อสู้และปกป้องรักษา เพื่อการดำรงอยู่ของชนเผ่าไทย ขบวนการยาบ้าชาวม้ง มันทำลายประชาชนคนไทย คนไทยติดยาบ้ามากมาย ครอบครัวอ่อนสังคมไทยวุ่นวาย สร้างความแตกแยกในหมู่คนไทย ขอเชิญชวนชาวไทยพื้นราบและชาวไทยภูเขาที่สุจริต อย่าตกเป็นเครื่องมือของพวกที่มาอาศัยแผ่นดินไทย แต่กลับคิดทำลาย แบ่งแยกแผ่นดิน เจ้าหน้าที่และนักการเมืองอย่าตกเป็นเครื่องมือของมัน” (ผู้จัดการรายวัน 5 ส.ค. 2541 : 13)

ใบปลิวดังกล่าวออกมามีพร้อมกับหนังสือร้องเรียนของชาวม้ง ได้ถูกส่งถึงนายพินิจ จารุสมบัติ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย มีเนื้อความระบายความในใจที่ถูกขูดรีดและข่มเหงจากเจ้าหน้าที่ตำรวจว่า

“เนื่องจากพวกข้าพเจ้าได้รับความเดือนร้อนอย่างแสนสาหัส จากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ตำรวจสถานีตำรวจภูธร อำเภอพบพระ จ.ตาก ตลอดจนในระยะเวลาหลังถูกเจ้าหน้าที่กวดขันเข้มงวด เลือกปฏิบัติเสมือนพวกข้าพเจ้ามิได้เป็นมนุษย์ ถูกยึดเยียดความผิด ใส่ร้ายป้ายสี ถูกรีดไถไม่เว้นแต่ละวัน...” (ผู้จัดการรายวัน 15 ส.ค. 2541 :13)

ประเด็นเกี่ยวกับการค้าขายและเป็นแหล่งยาบ้าของชาวม้งถูกนำไปโยงกับปัญหาความมั่นคงของชาติในอดีต รวมถึงการมีทัศนคติว่าชาวม้งเป็นผู้อาศัยแผ่นดินไทยและเคยเป็นคอมมิวนิสต์มาก่อน เหตุการณ์ที่มีกรกล่าวหาว่าชาวม้งอำเภอพบพระเป็นแหล่งขายยาบ้า ถูกนำมาเชื่อมโยงเป็นขบวนการมาถึงชาวม้งที่อาศัยอยู่ในวัดถ้ำกระบอก จังหวัดสระบุรีด้วย โดยการรายงานข่าวจากสำนักป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปป.ส.) ทำให้การพัวพันกับยาบ้าของชาวม้งยิ่งถูกวิพากษ์วิจารณ์มากขึ้นไปอีก (กรุงเทพธุรกิจ 4 ส.ค. 2541 : 1) จนชาวม้งในจังหวัดต่าง ๆ ต้องพลอยได้รับผลกระทบและถูกเพ่งเล็งด้วยสายตาที่ไม่วางใจจากประชาชนทั่วไป ถึงแม้จะพยายามตอบโต้กลับโดยทำหนังสือร้องเรียนไปถึงรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยแล้วก็ตาม ซึ่งแม้แต่ชาวม้งภายในหมู่บ้านภูสวอยซึ่งเป็นญาติพี่น้องเพื่อนฝูงกับม้งที่อำเภอพบพระ จังหวัดตาก ก็พยายามแก้ข้อกล่าวหาและกล่าวว่า ถูกตำรวจใส่ร้าย และมีอคติต่อชาวม้งโดยทั่วไป เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ทั้งจากกลุ่มประชาชนชาวไทยและชาวม้งโดยทั่วไป ความรู้สึกของชาวม้งที่หมู่บ้านภูสวอย มักจะกล่าวถึงคนไทย/คนเมือง สื่อมวลชน และตำรวจว่า มีอคติต่อชาวม้ง การเสนอข่าวเช่นนี้ทำให้ชาวม้งที่สุจริตได้รับความเสียหายไปด้วย คนไทย/คนเมืองซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ในประเทศมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อชาวม้งทั้งหมดในด้านเป็นแหล่งค้ายาเสพติด ความคับแค้นใจของชาวม้งภูสวอยที่มีความรู้สึกร่วมกับชาวม้งจังหวัดอื่น จึงได้ขยายขึ้นจากเหตุการณ์นี้และถูกระบายออกมากับคำกล่าวหาว่า “มีแค่บางคนที่ค้ายาบ้า แต่ไม่ใช่ม้งทั้งหมด แต่ทำไมถึงบอกว่า ม้งค้ายาบ้า ที่คนไทยที่ค้ายาบ้าเยอะแยะทำไมถึงไม่พาดหัวข่าวบ้างว่า คนไทยค้ายาบ้า ที่แค่มีคนม้งบางคนค้ายาบ้า ก็ออกข่าวกันใหญ่โต”

ความรู้สึกคับแค้นใจในอคติทางชาติพันธุ์ที่คนไทย/คนเมืองมีต่อชาวม้งเช่นนี้ ถูกขยายสำนึกเข้าไปสู่ชาวม้งในประเทศไทย ที่สำนึกร่วมกันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองถูกรังแกกลั่นแกล้ง และไม่ให้สิทธิที่เท่าเทียมกันอย่างเป็นธรรมและถูกเลือกปฏิบัติ

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น นำความรู้สึกที่เป็น “หัวอกเดียวกัน” ในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่ถูกกล่าวหาโดยประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ว่าหมู่บ้านม้งเป็นบ่อนทำลายประเทศด้วยการค้ายาเสพติด ความรู้สึกเห็นอกเห็นใจของชาวม้งด้วยกัน เป็นการแสดงออกถึงสำนึกในการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน และสร้างเครือข่ายความรู้สึกสำนึกในชาติพันธุ์ที่ร่วมกันในกลุ่มชาวม้งในประเทศไทย ที่แตกต่างจากคนไทย/คนเมืองในประเทศไทย ที่มีได้มีส่วนร่วมในความรู้สึกคับแค้นใจร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในกรณีดังกล่าว

8.2.2 นโยบายรัฐกับความเป็นพลเมืองไทยของชาวม้ง

ในหัวข้อก่อนหน้า นี้ เป็นการอธิบายถึงสำนึกทางชาติพันธุ์ที่มีอยู่ก่อนดั้งเดิมและขยายความสำนึกทางชาติพันธุ์มากขึ้น เมื่อมีการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก โดยเป็นการขยายความรู้สึกสำนึกทางชาติพันธุ์ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การรับฟังการกระจายเสียงตามสถานีวิทยุที่พากย์ภาษาม้ง อันทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งในหมู่บ้านและจังหวัดต่าง ๆ รับรู้ถึงรูปลักษณะทางชาติพันธุ์ร่วมกัน

ประสบการณ์ความสัมพัทธ์ทางชาติพันธุ์มิได้อยู่ในเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในที่ต่าง ๆ เท่านั้น ในปัจจุบันหมู่บ้านม้งกุสวยได้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะกับรัฐไทย ซึ่งรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นไปในทางทำนองที่รัฐไทยกระทำต่อชาวม้งหมู่บ้านกุสวยโดยใช้วิธีการพยายามผสมกลมกลืนให้กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีความสำนึกของการเป็นพลเมืองไทย เป็นประชากรส่วนหนึ่งของประเทศไทย ความสำนึกเป็นพลเมืองไทยจากการดำเนินงานทางนโยบายของรัฐไทย เป็นอีกรูปแบบความสำนึกในตัวเองประเภทหนึ่งที่ขยายแทรกซึมเข้าไปในความสำนึกของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งกุสวย นอกเหนือจากความสำนึกในรูปลักษณะทางชาติพันธุ์ภายในชาวม้งด้วยกันเท่านั้น

ก. ทะเบียนบ้าน บัตรประชาชน และสิทธิพิเศษในการเป็นพลเมืองไทย

ประชากรหมู่บ้านกุสวย ได้รับการจดทะเบียนบ้านและทำบัตรประจำตัวประชาชนจากสำนักงานอำเภอ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 จากรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้าน มีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งสิ้น 619 คน แบ่งเป็นม้ง 527 คน, ไทย/เมือง 34 คน, จีนฮ่อ 38 คน และกะเหรี่ยง 5 คน จากสถิติดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าประชากรม้งเกือบทั้งหมดที่มีอายุเข้าเกณฑ์ใช้สิทธิในการเลือกตั้งได้เข้าทำเรื่องร้องขอทำทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชนมาแต่เดิม จนกระทั่งเมื่อมีการจัดทำทะเบียนบ้านเป็นสมุดและทำบัตรประชาชนด้วยแผ่นการ์ดใหม่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์เข้ามา ทางสำนักงานอำเภอ นำโดยปลัดอำเภอฝ่ายทะเบียนได้เข้ามาชี้ชวนให้ประชากรในหมู่บ้านกุสวยเปลี่ยนทะเบียนบ้านเป็นระบบใหม่ในช่วงต้นเดือนมกราคม 2541 ปัจจุบันจากการสำรวจการถือทะเบียนบ้านของชาวม้งจะมีสมุดทะเบียนบ้านทุกหลังคาเรือน นอกจากคนต่างด้าวเช่น จีนฮ่อและไทยใหญ่ในหมู่บ้านที่ไม่สามารถมีทะเบียนบ้านได้

ชาวม้งในหมู่บ้านมีความรู้สึกพอใจกับการมีสมุดทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชน พวกเขาต่างคาดหวังว่าการมีสิ่งเหล่านี้ จะได้รับสิทธิในความเป็นพลเมืองไทยเสมอเหมือนกับชาวไทยส่วนใหญ่ในประเทศเช่นเดียวกัน ทั้งในด้านการติดต่อทางราชการและชีวิตประจำวัน เช่น การกำเนิดบุตรซึ่งจะสามารถรับรองบุตรของตนเองเป็นพลเมืองไทย การส่งบุตรหลานเข้าเรียนหนังสือในโรงเรียนของรัฐ การมีทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชนของชาวม้งกุสวย จึงเป็นสิ่งที่เป็นหลักประกันว่า พวกเขา มีสิทธิที่เท่าเทียมกับชาวไทยทั้งหมด ม้งคนหนึ่งให้ข้อสนใจไว้กับคำกล่าวของเขาว่า “ถึงพวกเราจะเป็น

มั่ง และอยู่บนภูเขา มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างจากคนไทย/คนเมืองทั่วไป แต่พวกเขาก็เป็น คนไทยคนหนึ่งเหมือนกัน ดูบัตรประชาชนของมั่งก็ได้” บัตรประชาชนมักจะเป็นเครื่องยืนยันที่เห็นชัด และเป็นรูปธรรมของมั่งในหมู่บ้าน เพื่ออ้างถึงการเป็นพลเมืองไทยเหมือนกับคนไทยโดยทั่วไป

ในบ้านของคนมั่งที่มีฐานะมั่งคั่ง มักจะถูกประดับประดาไว้ด้วยภาพและใบแสดงวุฒิได้รับการ อบรมหลักสูตรท้องถิ่นต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการอบรมไทยอาสาป้องกันชาติ (ทสปช.), การอบรมกลุ่ม เกษตรกร, การอบรมอาสาสู้ไฟฟ้า การเป็นสมาชิกแจ้งข่าวอาชญากรรม จากหน่วยงานราชการต่าง ๆ อยู่ เป็นจำนวนมาก ผู้เขียนมักจะได้รับ การชักชวนให้สนใจในรูปภาพและใบแสดงเกียรติเหล่านี้จากเจ้าของ บ้านอยู่เป็นประจำ เมื่อเข้าไปเยี่ยมและเที่ยวชมภายในบ้านของชาวมั่ง มั่งรู้สึกมีความภาคภูมิใจกับการที่ ได้รับการอบรมหลักสูตรต่าง ๆ จากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เพราะสิ่งนี้มันหมายถึง เกียรติภูมิและ ความรู้ของตนเองที่ได้รับมาเป็นหน้าตาของตนเองต่อชาวบ้านทั้งหลาย รวมทั้งหมายถึงการมีส่วนร่วม และให้ความร่วมมือกับหน่วยราชการในการดูแลรักษา พัฒนาหมู่บ้านและประเทศไทยไม่น้อยไปกว่า ชาวไทยพื้นราบโดยทั่วไปในฐานะที่พวกเขาเป็นพลเมืองไทยเหมือนกับคนส่วนใหญ่ในประเทศ

ปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนชื่อสกุลเกิดขึ้นในหมู่บ้านชาวมั่งส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน เป็นผลสะท้อน จากนโยบายการทำให้เป็นไทยของรัฐ (Thai-ization) ชาวมั่งที่เปลี่ยนชื่อสกุลใหม่ส่วนใหญ่ให้ความเห็น คล้ายคลึงกันว่า สาเหตุที่เปลี่ยนเป็นชื่อสกุลไทยเนื่องจากต้องการมีชื่อและนามสกุลไทยไว้ใช้เวลาคิด ต่อกับราชการหรือบุคคลนอกกลุ่มชาติพันธุ์ มีความสะดวกและง่ายต่อการที่บุคคลอื่นจะเรียกชื่อของตน เอง การเปลี่ยนชื่อสกุลใหม่ของชาวมั่งเป็นสิ่งที่แสดงความต้องการเป็นพลเมืองไทยที่แท้จริง และมักจะ เป็นชื่อสกุลที่มีความหมายไปในทำนองของความเจริญรุ่งเรืองขึ้นในด้านต่าง ๆ เช่น หวังวัฒนา หวัง พัฒนา หวังวัฒนาตระกูล เพื่อฟูการคำ แสนเกียรติ แสนมีสกุล ทั้งนี้ก็ไม่ทิ้งร่องรอยเสียงเดิมของชื่อ สกุลตนเองลงไป (แซ่ว่าง = หวัง แซ่ย่าง = แสน)

ในฐานะที่ชาวเขายังเป็นกลุ่มชนที่ด้อยโอกาสทางสังคมอยู่ รัฐไทยและหน่วยงานส่วนพระองค์ ต่าง ๆ ได้ให้ความช่วยเหลือทางด้านต่าง ๆ แก่ชาวเขาอยู่อย่างสม่ำเสมอ มั่งกุสววยเช่นกันที่ได้รับสิทธิ พิเศษและข้อยกเว้นต่าง ๆ ที่คนไทยส่วนใหญ่ไม่ได้รับด้วย การยกเว้นค่าเล่าเรียนของบุตรหลานมั่งใน การเข้าศึกษา โรงเรียนกุสววย ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เปิดการศึกษาถึงชั้นประถมปีที่ 6 และการ ยกเว้นค่าเล่า เรียนยังคงมีอยู่ในชั้นสูงขึ้นไปถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 จากโรงเรียนในสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชชนนี ซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาบริเวณเชิงดอยและโรงเรียนในพระอุปถัมภ์ของพระ บรมวงศานุวงศ์ต่าง ๆ ในจังหวัดภาคเหนือของประเทศไทยตามลำดับ การให้โอกาสทางการศึกษาแก่ เด็ก ๆ ชาวมั่งที่มีอยู่ในโรงเรียนต่าง ๆ เป็นการทำให้เด็กมั่งเข้ารับการศึกษิตตามแผนการศึกษาของรัฐ ไทยและมีวิถีชีวิตที่ผูกติดกับสังคมเมืองมากยิ่งขึ้น บิดามารดามักจะสนับสนุนให้บุตรหลานของตนเอง ได้เข้าศึกษาในโรงเรียนที่ได้รับการยกเว้นค่าเล่าเรียนเพื่อมีโอกาสทางชีวิตที่ดีขึ้น

การได้รับการยกเว้นเกณฑ์ทหารเมื่ออายุครบ 21 ปี ของหนุ่มชาวม้งยังคงมีอยู่โดยทั่วไป อันเป็นนโยบายของรัฐบาลเอง ในขณะที่การได้รับพระบรมราชานุญาตจากราชวงศ์ไทยในการรักษาพยาบาลดูแลความเจ็บป่วยต่าง ๆ เช่น การรับการผ่าตัดโรคหัวใจ การรักษาความพิการ ชาวม้งบางคนได้รับการดูแลเอาใจใส่จากหน่วยพยาบาลในพระราชูปถัมภ์โดยการนำชาวม้งที่เจ็บป่วยเข้ามาพักและรักษาตัวรวมทั้งนัดการตรวจเป็นระยะ ๆ ในโรงพยาบาลของกรุงเทพมหานคร เช่น ศิริราชพยาบาล โรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า ทำให้เกิดสำนึกและรู้สำนึกในพระคุณของราชวงศ์และหน่วยงานราชการที่มีต่อกลุ่มชาวม้งกุสว่ยโดยทั่วไป ชาวม้งมองการได้รับสิทธิและการยกเว้นต่างๆ เหล่านี้ด้วยความรู้สึกดีใจที่ได้กำเนิดและอาศัยอยู่ในประเทศไทยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ผลของการได้รับสิทธิและการยกเว้นเช่นนี้ถูกปลูกฝังความรักในประเทศไทยและความเป็นพลเมืองไทยเข้าไปในจิตสำนึกของชาวม้งกุสว่ยส่วนหนึ่งด้วยเช่นกัน

ข. ศาสนาพุทธและความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

สำนักสงฆ์เป็นสถานที่อันเป็นกิจกรรมของศาสนาพุทธที่อยู่ใกล้กับหมู่บ้านกุสว่ยมากที่สุด สำนักสงฆ์นี้ได้บรรจุกิจกรรมที่มีนัยของอิทธิพลทางศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์เข้าไว้ด้วยกัน กล่าวได้ว่ากิจกรรมทางศาสนาที่สำคัญเช่นวันเข้าพรรษา วันออกพรรษา และกิจกรรมที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น การเสด็จของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ในช่วงฤดูหนาวเพื่อเยี่ยมพระสังฆราชที่มาพำนักที่สำนักสงฆ์ชาวม้งให้มารวมตัวกันกับกลุ่มชนอื่น ๆ ในหมู่บ้านกุสว่ย ณ สำนักสงฆ์แห่งนี้ขึ้น

ศาสนาพุทธในความเข้าใจของชาวม้ง หมายถึงศาสนาประจำชาติไทย มั่งหัวก้าวหน้าและชอบที่จะศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ ของประเทศอยู่เสมอ ได้เคยอ่านรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่ที่กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของมนุษย์ชนที่เท่าเทียมกันของประชาชนในประเทศไทย มั่งโดยทั่วไปเห็นความแตกต่างในการนับถือศาสนาของตนเองกับศาสนาพุทธประจำชาติ แต่มิได้เห็นความสำคัญมากนัก การทำกิจกรรมทางศาสนาพุทธภายในหมู่บ้านมักจะเกิดขึ้นในเทศกาลทางศาสนาที่สำคัญ ๆ คือ วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา โดยผู้นำหมู่บ้าน เช่นผู้ใหญ่บ้าน และคนไทย/คนเมืองบางคนที่มีความสนิทกับผู้นำม้ง เช่น นายสมพร สัมพันธ์ เป็นคนอีสานที่แต่งงานกับผู้หญิงม้งว่างหวังวัฒนา และย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านบริเวณเดียวกับกลุ่มม้งว่างหวังวัฒนา เคยผ่านการบวชเรียนมาก่อน เป็นมรรคทายกประจำหมู่บ้าน มีหน้าที่คอยบริการรับใช้ขบวนรถส่งพระอาจารย์ไวยโรจน์ เจ้าอาวาสสำนักสงฆ์ ในเวลาที่มีกิจกรรมและประสานงานในการจัดพิธีทางศาสนาพุทธกับหมู่บ้านอยู่เป็นประจำ นายอุดม อุดมแปร์ คนเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านเป็นเวลานานและมีความสนิทสนมกับชาวม้งในหมู่บ้านทั่วไป และอาจารย์มานพ ยองโกย เป็นอาจารย์สอนและพักอาศัยอยู่ที่โรงเรียนในหมู่บ้านและผ่านการบวชเรียนมาหลายพรรษา เป็นผู้คอยให้คำปรึกษาแนะนำในขั้นตอนต่าง ๆ ในการ

ทำกิจกรรมทางศาสนาพุทธแก่ชาวบ้านอยู่เป็นประจำ การนำอาหารและข้าวของเครื่องใช้ขึ้นไปถวายแก่พระภิกษุที่สำนักสงฆ์ในวันเข้าพรรษาและออกพรรษา รวมทั้งการจัดต้นผ้าป่าของชาวบ้านมักเกิดจากบุคคลกลุ่มนี้ ที่ออกเดินขบวนตีกองยาวในหมู่บ้านเพื่อเรียกรายเงินจากชาวบ้านนำไปถวายวัดอยู่เสมอ ถึงแม้ว่ารูปแบบการจัดทำต้นผ้าป่าและการแห่ต้นผ้าป่าภายในหมู่บ้านจะไม่ค่อยเหมือนกับการแห่ต้นผ้าป่าของคนไทย/คนเมืองในพื้นที่ราบมากนัก อันเนื่องจากกลุ่มชาวม้งที่ทำกิจกรรมทางศาสนาพุทธประเภทนี้มีได้มีความชำนาญในการจัดกิจกรรมเช่นนี้ แต่ก็มีชาวบ้านทั้งที่เป็นคน ม้ง คนจีนฮ่อ คนไทย/คนเมืองต่างช่วยกันบริจาคเงินช่วยผ้าป่าเป็นจำนวนพอสมควรตกประมาณหนึ่งพันถึงหนึ่งพันห้าร้อยบาท และนำไปถวายสำนักสงฆ์แต่การจัดกิจกรรมทางศาสนาพุทธของหมู่บ้านเกิดมาจากการนำของผู้นำหมู่บ้าน อาจารย์ และคนไทย/คนเมืองที่สนิทกับผู้นำหมู่บ้านให้มีขึ้นร่วมกันภายในหมู่บ้าน จึงเป็นแต่เพียงการมีส่วนร่วมในการประกอบพิธีทางศาสนาพุทธเท่านั้นเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับสำนักสงฆ์ภูผิงค์-ภูสวยเอาไว้

อำนาจในการสนับสนุนงบประมาณของพระอาจารย์ที่มีต่อหมู่บ้านภูสวยเป็นประเด็นหลักที่ชาวม้งและผู้นำหมู่บ้านคำนึงถึง ชาวม้งมีความเคารพในตัวของพระอาจารย์ในระดับหนึ่งโดยมองว่าเป็นพระผู้ก่อตั้งสำนักสงฆ์แห่งนี้และอยู่มาเป็นระยะเวลานานถึงเกือบ 30 ปี ถึงแม้จะมีค้อยได้เป็นผู้เผยแพร่คำสอนในศาสนาพุทธให้ชาวบ้านมากนัก รวมทั้งเป็นที่กล่าวขวัญในหมู่บ้านว่าพระที่สำนักสงฆ์แห่งนี้มีค้อยชำนาญในเรื่องการสวดมนต์ทำพิธีทางศาสนาพุทธ เนื่องด้วยเป็นนิกายธรรมยุตซึ่งมักจะมิจิจกรรมที่สัมพันธ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์มากกว่า แต่ด้วยความที่พระอาจารย์มักจะได้รับบริจาคเงินจากบุคคลภายนอกที่ร่ำรวยและมีจิตุระภายนอกมากมาย มีชื่อเสียงกว้างขวางในภาคเหนือ จึงเป็นผลให้เงินบริจาคบางส่วนที่พระอาจารย์ได้รับตกถึงหมู่บ้านภูสวยด้วยเมื่อมิจิจกรรมการพัฒนาหรือเทศกาลภายในหมู่บ้านเกิดขึ้น การเข้าร่วมในกิจกรรมทางศาสนาพุทธดังกล่าวของชาวบ้านจึงเป็นการรักษาความสัมพันธ์กับทางสำนักสงฆ์ให้เกิดความเห็นห่างระหว่างกัน

กิจกรรมทางศาสนาพุทธชนิดจรภายในหมู่บ้านเกิดจากการริเริ่มของพระอาจารย์โดยร้องขอให้ผู้นำหมู่บ้านจัดขึ้น เช่นการทำผ้าป่าในหมู่บ้านภูสวยเพื่อนำไปสมทบในกองทุนผ้าป่าช่วยชาติของหลวงตามหาบัวที่จัดขึ้นที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ถึงแม้ว่าจะมิจิจกรรมทางศาสนาพุทธเกิดขึ้นภายในหมู่บ้านที่มีชาวม้งจำนวนหนึ่งร่วมด้วยเป็นเพียงกลุ่มผู้นำในหมู่บ้านและมิได้มีผลกระทบในบริบทของชีวิตทางสังคมของชาวม้งในหมู่บ้านมากนัก ชาวม้งยังคงทำพิธีกรรมตามความเชื่อของตนเองอยู่เป็นระยะ ๆ เมื่อมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้นกับสมาชิกภายในครัวเรือนหรือมีพิธีกรรมที่สำคัญของชีวิต กิจกรรมทางศาสนาพุทธดูเหมือนเป็นการพยายามปลุกฝังเผยแพร่ศาสนาพุทธเข้าไปในกลุ่มชาวม้งของพระอาจารย์ซึ่งได้ผลในกลุ่มม้งว่างหว้างวัฒนาเท่านั้นที่ปัจจุบันได้ละทิ้งพิธีกรรมของตนเองไปเป็นส่วนใหญ่ ม้งมองการทำกิจกรรมที่นอกเหนือจากความเชื่อของตนเป็นเพียงการเข้าร่วมกิจกรรมกับคนต่างกลุ่มชาติพันธุ์ภายในหมู่บ้าน ที่มีได้มีผลเสียในการ

ดำเนินชีวิตและปล้ำความเชื่อดั้งเดิมของตนเอง และการทำกิจกรรมทางศาสนาพุทธกับสำนักสงฆ์ของ มังเป็นการแสดงออกเพื่อยืนยันในความสัมพันธ์กับสำนักสงฆ์ให้มียุติต่อไป ถึงแม้สำนักสงฆ์จะอาจใช้ กิจกรรมทางศาสนาพุทธเหล่านี้เป็นกุศโลบายในการเผยแพร่วัฒนธรรมและให้ความช่วยเหลือทางงบประมาณแก่หมู่บ้านในขณะที่มังมองว่าการทำกิจกรรมทางศาสนาพุทธเป็นการทำตามความต้องการของ พระอาจารย์เพื่อประโยชน์ทางงบประมาณที่ยังคงได้รับจากพระอาจารย์อยู่ในรูปของเงินบริจาคช่วยในการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน การฝากฝังบุตรหลานได้บวชเรียนที่วัดและรักษาความสัมพันธ์ อันดีระหว่างคนไทย/คนเมืองกับกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง มังบางคนได้กล่าวถึงการทำกิจกรรมทาง ศาสนาพุทธนี้เอาไว้ว่า “มันเป็นกิจกรรมของหมู่บ้านเราที่กลุ่มผู้นำก็ต้องมีส่วนร่วมและต้องจัดให้กิจกรรมนี้มีอยู่”

การรักษาความสัมพันธ์กับสำนักสงฆ์ของชาวมังและกลุ่มผู้นำเอาไว้ นั่น นอกเหนือจากการให้ความร่วมมือกับสำนักสงฆ์ที่ส่งผลให้กลุ่มผู้นำได้รับเงินสนับสนุนในกิจกรรมพัฒนาภายในหมู่บ้านแล้ว การฝากฝังบุตรหลานได้เข้าบวชเรียนตามวัดต่าง ๆ กับพระอาจารย์ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เป็นการพยายามหา โอกาสให้บุตรหลานของตนเองได้มีโอกาสทางการศึกษาอันหมายถึงการมีโอกาสทางชีวิตที่ดีขึ้นเมื่อสัก ออกมา การนำบุตรหลานฝากพระอาจารย์ให้บวชเรียนของชาวมังมิได้ถูกจำกัดอยู่แต่ในกลุ่มมังว่างหวัง วัดนาเท่านั้น กลุ่มมังแซ่ตระกูลอื่น ๆ ในหมู่บ้านก็นำบุตรหลานบวชเรียนในวัดต่าง ๆ ด้วยเช่นกัน ในช่วงวันเข้าพรรษาจะเห็นว่าภายในหมู่บ้านมีสามเณรที่เป็นลูกหลานของชาวมังกลับมาเยี่ยมญาติพี่น้อง ของตนเองและจำอยู่ที่บ้านของบิดามารดาตนเองเป็นจำนวนมาก

ชาวมังมักจะกล่าวถึงบุตรหลานที่บวชเรียนของตนเองอยู่เสมอ ในแง่ของความชื่นชมในความ สามารถที่สอบได้ชั้นของพระ เช่นนักธรรมและเปรียญธรรมในระดับต่าง ๆ แต่เมื่อพิจารณาถึงการ ประพฤติตัวของเพศบรรพชิตตามหลักศาสนาพุทธนิกายธรรมยุติและมหายานในประเทศไทยแล้ว ก่อน ข้างที่จะไม่เคร่งครัดนักโดยเห็นพระภิกษุและสามเณรที่เป็นบุตรหลานของชาวมังในหมู่บ้านนี้พูดคุย หยอกล้อเล่นหัวและเดินในหมู่บ้านกับผู้หญิงมังที่เป็นญาติหรือเพื่อนได้ โดยไม่ตระหนักถึงเพศ บรรพชิตของตนเอง อีกทั้งยังมิได้ถูกตักเตือนจากบรรดาญาติผู้ใหญ่มังในหมู่บ้าน ปรากฏการณ์เช่นนี้ แสดงความคลุมเครือในความเข้าใจการครองเพศบรรพชิตตามหลักศาสนาพุทธของชาวมังในหมู่บ้านใน ขณะที่มีมองการบวชเรียนเป็นเพียงการสร้างโอกาสทางสังคมและได้รับความเคารพนับถือจากชาวบ้าน ซึ่ง ในปัจจุบันมีชาวมังที่บวชเรียน เมื่อสักออกมามีโอกาสในการทำหน้าที่การทำงานที่มีตำแหน่งทางราชการ ต่าง ๆ เช่น ผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษาในอำเภออมก๋อย เป็นเจ้าหน้าที่ธุรการอยู่ในโรงเรียน นานาชาติที่จังหวัดกรุงเทพ เป็นต้น

โดยสรุป ศาสนาพุทธมีสำนักสงฆ์ภูสวายเป็นกลไกในการเผยแพร่วัฒนธรรมที่ใกล้หมู่บ้านที่สุดแต่มี ได้มีความสำคัญในแง่ของการสร้างสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยมากขึ้น ในทางกลับกันชาวมังได้ใช้ ศาสนาพุทธโดยเฉพาะการบวชเรียนของบุตรหลานเป็นช่องทางในการสร้างโอกาส เลื่อนฐานะและมีหน้า

ที่การงานในสังคมไทยได้ ความเป็นพลเมืองไทยของชาวม้งจึงมิได้ผูกติดอยู่กับการนับถือศาสนาพุทธ แต่การนับถือศาสนาพุทธของกลุ่มม้งวางหวังวัฒนาที่ได้แสดงความเป็นคนที่ไม่ม้งมายและยึดติดกับสิ่งที่เป็นไสยศาสตร์ และได้แสดงสัญลักษณ์ความเป็นม้งปฏิวัติกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองในด้านความเชื่อถือแบบเก่า ๆ กลุ่มชาวม้งทั่วไปในหมู่บ้านมองการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาพุทธของตนเองเป็นการปฏิบัติตามกลุ่มชนชาติพันธุ์อื่นและกลุ่มผู้นำในหมู่บ้านรวมทั้งมีความเคารพในตัวเองอวาสาสำนักสงฆ์อยู่ส่วนหนึ่งในฐานะที่เป็นพระที่อาศัยอยู่กับชาวม้งมานานหลายพรรษา

สำนักสงฆ์ เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของสถาบันพระมหากษัตริย์และกิจกรรมของสมเด็จพระสังฆราช เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นที่ประทับของพระสังฆราชในช่วงฤดูหนาวและอยู่ใกล้กับพระตำหนัก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์มักจะเสด็จมาประทับในช่วงฤดูหนาว ช่วงเดียวกับสมเด็จพระสังฆราช จึงมักจะเสด็จเยี่ยมสมเด็จพระสังฆราชที่สำนักสงฆ์เสมอ ชาวม้งและกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในหมู่บ้านรวมทั้งคณะอาจารย์โรงเรียนได้เกณฑ์ให้เด็ก ๆ ชาวม้งที่เรียนอยู่ในโรงเรียนสวมใส่ชุดม้งขึ้นมาที่สำนักสงฆ์รอการเสด็จมาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์อยู่เสมอ ๆ เช่นกัน ชาวม้งมองถึงโอกาสของตอนที่จะได้พบกับพระบรมวงศานุวงศ์ต่าง ๆ ว่าเป็นความโชคดี มีโอกาสได้เจอกับพระบรมวงศานุวงศ์ต่าง ๆ อยู่เสมอ ม้งคนหนึ่งกล่าวว่า “คนไทยที่อยู่ในกรุงเทพฯ หลายคนไม่ค่อยมีโอกาสได้เจอกับในหลวงบ่อย ๆ เช่นพวกของเราหรอก” การเข้าเฝ้าในหลวงของชาวม้งในที่นี้แสดงออกในความรู้สึกถึงการมีบุญมากกว่าคนกรุงเทพฯ หลายคนในชีวิตก็ยังไม่เคยเข้าเฝ้า ชาวม้งเห็นการควบคุมอาหารอย่างเข้มงวดของทหารตำรวจฝ่ายต่าง ๆ ที่มาดูแลความปลอดภัยให้กับในหลวงและพระราชินีที่สำนักสงฆ์ และคิดไปว่าถึงแม้จะมีทหารตำรวจรักษาความปลอดภัยอยู่มากมาย แต่พวกเราทั้งหลายก็ยังสามรถใกล้ชิดและสนทนากับในหลวงและพระราชินีได้ สิ่งนี้สร้างความภูมิใจให้กับชาวม้งในหมู่บ้านมาก ม้งบางคนเคยกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ในหมู่บ้านของตนเองว่าเป็น “ม้งในหลวง” เนื่องด้วยสามารถทูลร้องทุกข์ฎีกาเรื่องราวต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน เช่น การทำหนังสือฎีการ้องเรียนความเป็นธรรม เรื่องการถูกปิดถนนดินเข้าสู่สวน การมิได้รับการติดตั้งไฟฟ้าในหมู่บ้าน และถนนหมู่บ้านภูสวายทรุดโทรมยังมีได้รับการปรับปรุงให้กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ได้ทราบโดยตรง และยังได้รับการเป็นห่วงสารทุกข์สุขดิบจากพระบรมวงศานุวงศ์ในพระมหากษัตริย์อยู่เสมอ ทั้งในการแนะนำการทำการเกษตรสวนลั่นจี่ การอุปถัมภ์งบประมาณในการสร้างอาคารเรียน ซึ่งมีหมู่บ้านม้งน้อยหมู่บ้านนักที่จะได้รับพระกรุณาถึงขั้นนั้น ชาวม้งทราบถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ตนเองได้รับไม่น้อยหน้าชาวไทยทั่วไปที่จะได้รับจากพระองค์

ความคิดที่ว่า เป็นม้งในอุปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์เช่นนี้ นำความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เชื่อมโยงกับความเป็นพลเมืองไทยที่ได้รับสำนึกเป็นพลเมืองของชาติไทยและมีพระมหากษัตริย์องค์เดียวกันกับคนไทยทั่วประเทศ ถึงแม้ว่าตนเองจะเป็นม้งที่มีความแตกต่างจากคนไทยทั่วไป ความสำนึกถึงความเป็นพลเมืองไทยของชาวม้งถูกผนวกเข้ากับ ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อีก

ส่วนหนึ่งเป็นเครื่องยืนยันถึงสิทธิความเป็นพลเมืองไทยและสามารถมีอิสระเสรีภาพในการตั้งถิ่นฐานของตนเองภายในขอบเขตรัฐชาติไทยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

8.2.3 พหุลักษณะชาติพันธุ์ : การเลือกใช้สำนึกอย่างหลากหลาย

“เรารู้ดีว่าเป็นชาวเขา แต่เราก็เป็นคนไทยเหมือนกับพวกท่าน ท่านทำกับเราเหมือนไม่ใช่คนไทย ที่ดินทำกินเราทำอยู่มานานโดยไม่ได้มีการทำลายป่าเหมือนในอดีต แต่ท่านก็จะมาไล่เราให้ออกไปจากที่ ๆ บรรพบุรุษของเราอยู่มานาน เพื่อท่านจะทำลายและใช้เอง ท่านยังมีความยุติธรรมให้ชาวเขาอยู่หรือเปล่า” (จากการปราศรัยของชาวม้งหมู่บ้านภูสว่ย ในการชุมนุมคัดค้านร่วมกับเครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ เพื่อคัดค้านการยกเลิกมติ ครม. วน้ำเขียวที่หน้าศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2541)

พหุลักษณะ (plural identity) ในสำนึกเกี่ยวกับชาติพันธุ์ของชาวม้งแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะที่เป็นปัจจัยในการกำหนดรูปลักษณะทางชาติพันธุ์ที่มีอยู่ของชาวม้ง กล่าวคือ 1) สำนึกทางชาติพันธุ์ในทางดั้งเดิมที่ยังคงมองว่าตนเองเป็นชาวม้งที่มีเชื้อสาย เผ่าพันธุ์ ประเพณีวัฒนธรรม ศาสนา ของกลุ่มตนเอง และแตกต่างไปจากชาวไทยซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ รวมทั้งแตกต่างไปจากชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ที่อยู่บนภูเขาเช่นเดียวกันเช่น ชาวกะเหรี่ยง ชาวไทยใหญ่ ชาวจีนฮ่อ ชาวเย้า ชาวลีซอ 2) สำนึกในกลุ่มชาวม้งที่ผูกติดอยู่กับนโยบายของรัฐในการทำให้ชาวม้งเป็นไทย (Thai-ization) โดยผ่านกระบวนการสร้างความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ การให้ความช่วยเหลือทางด้านการศึกษา เศรษฐกิจ สวัสดิการ สังคม โดยเฉพาะการทำบัตรประชาชนและทะเบียนบ้าน มีดีในความสำเร็จก็ด้านจึงแสดงออกมาทาง “สัญชาติไทย” และ “พลเมืองไทย” ของชาวม้ง พหุลักษณะทางชาติพันธุ์ (plural identities) ดังกล่าวของชาวม้งได้เลือกใช้ เมื่อกลุ่มชนของตนเองต้องพบกับสถานการณ์ทางสังคมและปัญหาต่าง ๆ ที่ชาวม้งเข้าไปสัมพันธ์ด้วยเพื่อต้องการหลีกเลี่ยง แสดงตัว เรียกร้อง ผลประโยชน์ในกลุ่มตนเองให้คงอยู่เป็นเบื้องปลายสุด

สถานการณ์ทางสังคมเศรษฐกิจภายในหมู่บ้าน โดยเฉพาะด้านการท่องเที่ยวทำให้ชาวม้งได้เปิดตัวเองอย่างชัดเจนในสำนึกความเป็นชาวม้ง แต่มีได้้อย่างโดดเดี่ยวเลื่อนลอย เพราะสำนึกนี้เชื่อมโยงกับอิทธิพลของการอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวเขาเพื่อการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในหมู่บ้านได้ถูกจัดเตรียมขึ้นเพื่อแสดงวัฒนธรรมชาวเขาให้ปรากฏแก่สายตาของนักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายชุดม้งของบรรดาผู้ค้าในหมู่บ้าน สินค้าที่ถูกยกและอ้างว่าเป็นฝีมือของชาวม้ง การจัดบริเวณแสดงเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในพิพิธภัณฑ์ชาวเขาของกลุ่มม้งวางหวังวัฒนา เหล่านี้ ชาวม้งมิได้พยายามจะปิดบัง เพราะทราบถึงภาพลักษณ์ของหมู่บ้านในสายตาของนักท่องเที่ยวว่าเป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งที่อยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่มากที่สุด ชัยยังพยายามแสดงความเป็นม้งอย่างเกินจริงด้วยสินค้าต่าง ๆ ที่รับซื้อมาจากตัวเมืองเชียงใหม่ แต่ทำให้แก่เหมือนประดิษฐ์เอง เพื่อ

ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญ ความสำนึกภูมิใจในลักษณะชนเผ่าของตนเองของชาวม้งในลักษณะนี้ จึงกลายเป็นการแสดงสำนึกที่เป็น "สินค้า" อย่างหนึ่งที่มีอยู่ในตัวชาวม้งทุกคน ซึ่งสามารถนำรายได้ให้แก่ตนเอง โดยมีกระแสการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือโฆษณาสินค้าและความเป็นม้ง

สำนึกในความเป็นพลเมืองไทยของชาวม้งได้ถูกซ่อนอยู่ในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของหมู่บ้านอย่างเงียบ ๆ โดยใช้สำนึกนี้ผ่านทางการบริหารการปกครองหมู่บ้านของไทยที่ชาวม้งมีสิทธิในการดำเนินการด้วยตนเอง จากภาวะชบเซาของเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในหมู่บ้านซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากเศรษฐกิจของไทยโดยทั่วไป ทำให้จำนวนการขึ้นมาเที่ยวและเลือกซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวลดลง กลุ่มผู้ประกอบการที่ได้รับความชอบธรรมในอำนาจการปกครองหมู่บ้านของไทย (คณะกรรมการหมู่บ้าน) จึงสามารถเลือกใช้วิธีการบริหารหมู่บ้านของไทย เข้ามาแก้ปัญหาการขาดรายได้จากการท่องเที่ยวลง โดยพยายามวางระเบียบกฎเกณฑ์ในการแต่งกายชุดม้งกับผู้ค้าสินค้าในหมู่บ้านขึ้น เพื่อแสดงภาพลักษณ์ความเป็นม้งให้มากยิ่งขึ้น ในขณะที่ระเบียบกฎเกณฑ์ด้านอื่น ๆ ที่เป็นไปเพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมชาวเขาเพื่อการท่องเที่ยวยังไม่ได้รับการดำเนินงานอย่างแท้จริง

จะเห็นได้ว่าเมื่อชาวม้งอยู่ภายในหมู่บ้าน จะมีได้มีการปิดบังลักษณะชาติพันธุ์ของตนเองเอาไว้ ถึงแม้จะไม่มีอิทธิพลในเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเป็นสาเหตุอยู่ เพราะบุคคลภายนอกที่ต่างกลุ่มชาติพันธุ์เมื่อเข้ามาในหมู่บ้านต่างทราบอยู่ก่อนแล้วว่ากำลังเข้ามาเที่ยวชมในหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง ถึงแม้จะไม่มี การแสดงตัวอย่างเปิดเผยของชาวม้งบางคนเช่น การไม่แต่งกายชุดม้งก็ตาม แต่นักท่องเที่ยวรู้สึกที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านที่เป็นชาวเขาเผ่าม้ง และความรู้สึกของนักท่องเที่ยวได้กินความเลยไปถึงกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อยู่ในหมู่บ้านเช่นกัน โดยคิดว่าเป็นชาวม้ง

ในขณะเดียวกัน เมื่อชาวม้งต้องออกไปติดต่อธุระหรือเดินทางออกไปนอกหมู่บ้านโดยลำพัง โดยเฉพาะสังคมเมือง เช่น ที่กรุงเทพฯ หรือ เมืองเชียงใหม่ ชาวม้งจะรู้สึกไม่มั่นใจในการแสดงตัวในความเป็นกลุ่มชนของตน เนื่องจากชาวม้งยังคงทราบดีว่า กลุ่มชาติพันธุ์ของตนมีสถานภาพทางชาติพันธุ์ต่ำกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่มีอำนาจในประเทศไทยคือ ชาวไทย และคนเมือง อีกทั้งยังรู้สึกอยู่ลึก ๆ ว่า คนไทย/คนเมือง ยังคงมีอคติทางชาติพันธุ์ต่อชาวม้งอยู่ ถึงแม้ว่าชาวม้งจะเป็นพลเมืองไทย (สัญชาติไทย) แล้วก็ตาม การปกปิดถึงการเป็นสมาชิกชนเผ่าม้งที่แท้จริงเมื่อต้องเดินทางไปนอกหมู่บ้านเข้าสู่ในเมืองเพียงลำพังจึงกระทำโดยการแต่งกายตามแบบสามัญเหมือนประชาชนทั่วไป และหลีกเลี่ยงการแสดงตัวหรือตอบคำถามถึงชาติพันธุ์ที่แท้จริงของตนเองให้มากที่สุด เนื่องจากต้องพบปะกับบุคคลแปลกหน้าที่ชาวม้งไม่รู้จักและวิตกว่าถ้าแสดงตัวถึงชาติพันธุ์ตนเอง อาจจะได้การดูถูกเหยียดหยามและถูกหลอกลวงได้ และเมื่อพบเจอสถานการณ์ที่หลีกเลี่ยงลำบากแล้ว ชาวม้งก็พยายามเลี่ยงตอบคำถาม โดยอ้างอิงถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่มีอำนาจและสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสังคมไทยมากกว่าชาติพันธุ์ของตนเอง เช่น ชาวม้งจะอ้างอิงถึงภูมิภาคที่ตนเองอยู่ว่าเป็นคนทางภาคเหนือของประเทศไทย และแสดงการพูดภาษาเหนือให้บุคคลอื่นฟัง หรือชาวม้งอาจจะอ้างอิงว่าตนเองเป็นชาวจีน โดยอาศัยการมีรูปร่างหน้าตา

คล้ายคลึงกับชาวจีน การอ้างอิงว่าตนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ก็เพื่อมิให้เกิดปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ และการถูกหลอกลวงเป็นสำคัญ ซึ่งทำให้ชาวม้งสามารถเดินทางและใช้ชีวิตภายนอกหมู่บ้าน โดยเฉพาะในเมืองท่ามกลางกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ซึ่งเป็นบุคคลแปลกหน้าได้อย่างสะดวกราบรื่น จะเห็นได้ว่าการเดินทางไปในเมืองเพียงลำพังและต้องพบปะติดต่อกับบุคคลอื่นที่ไม่รู้จัก อันเป็นความสัมพันธ์ขั้นทุติยภูมิ ชาวม้งจะไม่แสดงตัว แต่จะอ้างอิงถึงภูมิภาคที่ตนอาศัยอยู่หรืออ้างอิงลักษณะทางกายภาพที่คล้ายคลึงกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ซึ่งได้รับการยอมรับและสามารถเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของไทยได้มากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ม้งของตน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ที่จะตามมาในภายหลัง

สถานการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์อีกด้านหนึ่งที่ชาวม้งต้องประสบคือ เมื่ออยู่นอกหมู่บ้านเช่น การค้าขายที่ตลาดไนท์บาร์ชา ตลาดจตุจักรในกรุงเทพฯ หรือที่อื่น ๆ ชาวม้งจะแสดงความเป็นชนเผ่าของตนเองออกมาโดยการแต่งกายชุดม้งของผู้หญิง และสินค้าที่มีลักษณะพื้นเมืองเช่น เหยี่ยว ตราเก่า พลอย ตึกตาเรซิน สร้อยและกำไลเงิน ในสถานการณ์เช่นนี้แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ 1) ชาวม้งที่มาค้าขายอยู่ในตลาดไนท์บาร์ชาและจตุจักรจะมีการรวมกลุ่มกันเดินทางไปกลับ และตั้งร้านอยู่ใกล้ ๆ กัน ในขณะที่ 2) ชาวม้งที่เดินทางมาขายตามริมถนนในกรุงเทพฯ เช่น ที่สีลม หัวลำโพง เป็นต้น ซึ่งเป็นกลุ่มชาวม้งที่รวมกลุ่มเดินทางและเช่าที่พักอาศัยอยู่รวมกัน แต่แยกไปขายแผงเล็ก ๆ ตามที่ต่าง ๆ บุคคลทั้งสองกลุ่มนี้มีความชำนาญในการเดินทางและติดต่อกับสังคมนอกหมู่บ้านบ่อยครั้ง รวมทั้งการรวมกลุ่มเดินทาง ทำให้ชาวม้งรู้สึกมั่นใจและปลอดภัยในการทำกิจกรรมการค้านอกหมู่บ้าน ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ลังเลที่จะแสดงความเป็นม้งออกมาโดยการแต่งกายเพื่อดึงดูดความสนใจจากคนอื่น ๆ ที่ผ่านไปมาอยู่บริเวณนั้นให้เลือกซื้อสินค้าของตน ในสถานการณ์เช่นนี้แสดงให้เห็นว่าการเผชิญโชคชะตานอกหมู่บ้านของชาวม้งและความสามารถเข้าถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจการค้าในระบบตลาดทุนนิยมของไทยได้โดยการเช่าร้านค้าภายในตลาด ความชำนาญในการติดต่อธุรกิจและการเดินทางทำให้ชาวม้งไม่มีความกังวลใจที่จะแสดงสำนึกความเป็นม้งออกมาให้คนทั่วไปเห็นซึ่งได้เชื่อมโยงกับการแสดงภาพลักษณ์ชนเผ่าของชาวม้งเพื่อดึงดูดความสนใจของลูกค้าด้วย ในขณะที่การค้าขายภายนอกมิได้มาแต่ลำพัง แต่ออกมาเป็นกลุ่มจึงทำให้รู้สึกมั่นใจในการใช้ชีวิตมากขึ้น

การเข้าถึงระบบการศึกษาของไทยเช่นเดียวกัน ทำให้ชาวม้งมิได้หลีกเลี่ยงที่จะแสดงภาพความเป็นม้งออกมา เนื่องจากค่านิยมในการศึกษาของไทยสามารถขยายโอกาสในชีวิตได้ถูกปลูกฝังอยู่ในชาวม้ง ความภูมิใจในความเป็นม้งจึงมิได้ผูกติดอยู่กับการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมอีกต่อไป แต่ขยายไปสู่ความสามารถเข้าถึงการศึกษาและอาชีพอื่น ๆ ที่มีความมั่นคงและได้รับการยกย่องนับถือเช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐ พนักงานบริษัทเอกชน ในปี พ.ศ. 2537 บุตรชายอายุ 27 ปี ของชาวม้งอย่างครอบครัวหนึ่ง สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี สาขาภาษาอังกฤษ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ และเข้ารับปริญญาจากสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ณ สวงอัมพร บิดามารดาและพี่น้องต่าง

ไปร่วมงาน มารดาของชาวม้งผู้นั้นได้แต่งชุดม้งเข้าร่วมงานรับปริญญาของบุตรชายด้วย จากการสนทนากับมารดาของบุตรชายทำให้ทราบว่า เธอมิได้อายในการแต่งชุดม้งในวันดังกล่าว แต่กลับภูมิใจที่บุตรชายซึ่งเป็นม้งแต่ได้รับปริญญาทัดเทียมกับชาวไทยทั่วไป ปัจจุบัน รูปภาพวันรับปริญญาที่ถ่ายรูปร่วมกับมารดาคนนั้น ได้ถูกประดับไว้ที่ฝาบ้านของครอบครัวนั้นหลายใบ และหลังจากนั้นบุตรชายของเธอได้เข้าทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ ที่โรงเรียนนานาชาติในกรุงเทพมหานคร

ปัญหาของชาวม้งที่เกิดจากการยกเลิกมติ ครม. ว่างน้ำเขียวของรัฐบาลชุดปัจจุบัน ที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นใจว่าจะต้องเสียผลประโยชน์ในที่ดินทำกิน (ลันจี่) ร้านค้าและที่อยู่อาศัยของสมาชิกในหมู่บ้านภูสวอย โดยเฉพาะชาวม้งโดยการถูกอพยพย้ายที่อยู่ออกจากหมู่บ้านนั้น สำนึกในความเป็นม้งและพลเมืองไทยของชาวม้งถูกใช้ไปพร้อม ๆ กันในการดำเนินกลวิธีเพื่อปกป้องผลประโยชน์ที่มีอยู่ในภูสวอย คณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งมีอำนาจอย่างชอบธรรมในการปกครองหมู่บ้านของไทยเป็นศูนย์กลางในการใช้สิทธิและดำเนินวิธีการรวบรวมปัญหาจากชาวบ้าน ตั้งแต่การประชุมปรึกษาปัญหา หาทางแก้ไข การเขียนหนังสือร้องเรียน และการลงรายชื่อสมาชิกในหมู่บ้านแนบท้ายหนังสือ จนกระทั่งถึงการร่วมกับเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรรมภาคเหนือ โดยรวมตัวกันในหมู่บ้านเข้าคัดค้านการยกเลิกมติ ครม. ว่างน้ำเขียวที่หน้าศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ ในวันที่ 15 มิถุนายน 2541 ร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ในอุทยานแห่งชาติในภาคเหนือ ประเด็นสำคัญที่มักจะได้รับ การหยิบยกขึ้นมาอ้างอิงและเรียกร้องความเป็นธรรมคือ การเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ที่มีได้รับการเหลียวและเอาใจใส่จากรัฐบาล ถูกมองจากกลุ่มที่ชุมนุมคัดค้านและอภิปรายบนเวทีว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ ชาวม้งภูสวอยมักจะกล่าวว่าหน่วยงานของราชการมีการกระทำกับชาวม้งอย่างมีอคติ ไม่ว่าจะมีความเหตุการณใด ๆ เกิดขึ้น เช่น การกล่าวหาชาวม้งว่าเป็นแหล่งค้ายาเสพติด การกล่าวหาว่าชาวม้งเผาป่า ทำลายป่าต้นน้ำ เป็นต้น การถูกปฏิบัติที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมเสมอเหมือนประชาชนชาวไทยทั่วไปที่ชาวม้งประสบอยู่ จึงได้รับการเรียกร้องขึ้นในกลุ่มผู้ชุมนุมคัดค้านครั้งนี้ แต่ชาวม้งและชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ ก็ยังมีได้ลิ้มความเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยของตนเอง ที่มีแต่ภาษา วัฒนธรรม ประเพณีที่แตกต่างจากประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน สำนึกทางชาติพันธุ์ของชาวม้งในกรณีดังกล่าวจึงถูกแสดงออกมาเพื่อการเรียกร้องความเป็นธรรมในสิทธิที่อยู่อาศัยและความเสมอภาคที่ชาวม้งจะได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการอย่างเท่าเทียมกับชาวไทย โดยชาวม้งแสดงความเป็นม้งเมื่อต้องการ หมายถึง ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยกลุ่มหนึ่งที่ถูกรังแก ดูถูกจากกลุ่มอื่น ๆ ในขณะเดียวกันแสดงความเป็นพลเมืองไทยที่ชาวม้งมีอยู่เพื่อเรียกร้องสิทธิในที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน และให้ได้รับการปฏิบัติเฉกเช่นประชาชนไทยส่วนใหญ่อีกด้านหนึ่ง

โดยสรุปแล้ว ชาวม้งที่ภูสวอยมีลักษณะแสดงสำนึกในรูปลักษณะทางชาติพันธุ์ 2 ด้านข้างต้น ซึ่งแล้วแต่สถานการณ์ความสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ โดยเฉพาะคนไทยส่วนใหญ่และการกระทำของหน่วยงานราชการ โดยแบ่งสถานการณ์เป็น 3 ประเภท คือ 1) เมื่อเกิดสถานการณ์ที่ชาวม้งต้องอยู่เพียง

ลำพังจะเลือกใช้สำนึกของไทยหรืออาจจะไม่แสดงตัวออกมาเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาอคติทางชาติพันธุ์ แต่อาจจะอ้างอิงสำนึกของตนเองเข้ากับความเป็นเหมือนในลักษณะทางกายภาพของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มที่เหมือนคนม้งและมีความชำนาญในความสัมพันธ์กับคนพื้นราบเป็นอย่างดี เช่น ชาวจีนหรืออาจจะเลือกใช้สำนึกโดยอ้างอิงถึงถิ่นที่อยู่ของตนเองเป็นภูมิภาคกว้าง ๆ เช่น เป็นคนที่อยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะชาวม้งทราบดีอยู่ว่าชาวไทยยังคงมีอคติอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง การหลีกเลี่ยงสำนึกชาติพันธุ์เดิมจึงยังประโยชน์ในการใช้ชีวิตนอกหมู่บ้านของตนเองให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น 2) เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่รัฐไทยมี ไม่ว่าจะสามารถเข้าถึงและมีความสัมพันธ์กับระบบการศึกษา การปกครอง และเศรษฐกิจของไทยได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งสามารถเป็นช่องทางในการยกระดับฐานะและชีวิตของตนเองได้ ชาวม้งจะไม่ลังเลที่จะแสดงสำนึกความเป็นม้งให้แก่คน ทั่ว ๆ ไปให้เห็น ในขณะที่เดียวกันก็เกิดความภูมิใจกับความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง และ 3) เมื่อมีสถานการณ์ที่ชาวม้งได้รับปัญหาที่หน่วยงานราชการกระทำการทำให้ชาวม้งอาจจะต้องสูญเสียผลประโยชน์ที่ตนเองมีและครอบครองอยู่เช่น ที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน ร้านค้า และภาพลักษณ์ของเผ่าชนตนเอง ชาวม้งมีความยึดหยุ่นที่จะเลือกแสดงเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองออกมาทั้งสองด้าน ในด้านความเป็นพลเมืองไทย พยายามที่จะใช้วิธีการจัดการแก้ปัญหาอย่างเป็นทางการของไทยคือ การเขียนหนังสือร้องเรียนต่อผู้มีอำนาจในส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหา การดำเนินการเข้าร่วมกลุ่มคัดค้านกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ได้รับปัญหาในลักษณะคล้ายกัน และการเรียกร้องกระตุ้นให้หน่วยงานราชการมองชาวม้งเป็นพลเมืองไทยเหมือนกับชาวไทยส่วนใหญ่ ในขณะที่ด้านความเป็นชาวม้งได้รับการแสดงโดยผนวกเข้ากับการเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งในประเทศไทย เช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่เป็นชน กลุ่มน้อยเช่นกัน เพื่อให้หน่วยงานราชการคำนึงถึงสิทธิและผลประโยชน์ที่ชนกลุ่มน้อยมีอยู่ และมีวิถีชีวิตของตนเองที่ต้องอยู่บนภูเขา ไม่ควรที่จะกีดกันและทำลายสิทธิต่าง ๆ เหล่านี้โดยใช้อำนาจรัฐอย่างไม่เป็นธรรม